

**T.C.
GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ARKEOLOJİ ANA BİLİM DALI**

**KAHRAMANMARAŞ MÜZESİ DEPOSUNDAKİ
YÜZÜK TAŞLARI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

SAFİNAZ AKBAŞ

**GAZİANTEP
OCAK 2020**

**T.C.
GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ARKEOLOJİ ANA BİLİM DALI**

**KAHRAMANMARAŞ MÜZESİ DEPOSUNDAKİ
YÜZÜK TAŞLARI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

SAFİNAZ AKBAŞ

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Makbule EKİCİ

GAZİANTEP
OCAK 2020

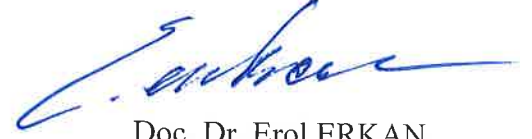
T.C.
GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ARKEOLOJİ ANA BİLİM DALI

“KAHRAMANMARAŞ MÜZESİ DEPOSUNDAKİ YÜZÜK TAŞLARI ”

Safinaz AKBAŞ

Tez Savunma Tarihi: 10.01.2020

Sosyal Bilimler Enstitüsü Onayı

Doç. Dr. Erol ERKAN
SBE Müdürü

Bu tezin Yüksek Lisans/~~Doktora~~ tezi olarak gerekli şartları sağladığını onaylarım.

Prof. Dr. Atilla ENGİN
Enstitü ABD Başkanı

Bu tez tarafımca (tarafımızca) okunmuş, kapsamı ve niteliği açısından bir Yüksek Lisans/Doktora tezi olarak kabul edilmiştir.

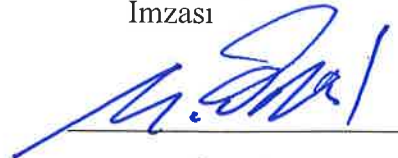
Dr. Öğr. Üyesi Makbule EKİCİ
Tez Danışmanı

Bu tez tarafımızca okunmuş, kapsam ve niteliği açısından bir Yüksek Lisans/Doktora tezi olarak oybirliği/ oyçokluğu ile kabul edilmiştir.

Jüri Üyeleri:

İmzası

Prof. Dr. Mehmet ÖNAL

Dr. Öğr. Üyesi Makbule EKİCİ

Dr. Öğr. Üyesi Timur DEMİR

ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI

Tez yazma sürecinde; bilimsel ve etik ilkelere uyduğumu, yararlandığım tüm kaynakları kaynak gösterme ilkelerine uygun olarak kaynakçada belirttiğimi ve bu bölümler dışındaki tüm ifadelerin şahsıma ait olduğunu beyan ederim.

İmza:.....

Adı ve Soyadı: SAFİNAZ AKBAŞ
Öğrenci Numarası: 200854486
Tezin Savunma Tarihi:10.01.2020

ÖZET

KAHRAMANMARAŞ MÜZESİ DEPOSUNDAKİ YÜZÜK TAŞLARI

Safnaz AKBAŞ

Yüksek Lisans Tezi, Arkeoloji Anabilim Dalı
Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Makbule EKİCİ
Ocak 2020, 110 Sayfa

Tez çalışması Kahramanmaraş Arkeoloji Müzesi Deposunda yer alan bir grup figürlü yüzük taşlarının kataloglanması şeklinde gerçekleştirilmiştir. Kahramanmaraş Müzesi Envanterine kayıtlı olan 120 adet yüzük taşından Müze Arkeolojik Eserler Deposunda bulunan yüzük taşları seçilerek, bunlar üzerinde ön inceleme yapılmış ve 52 adedinin Arkeoloji Bilim Dünyasına tanıtımının sağlanması amacıyla yüksek lisans tez konusu belirlenmiştir. Tez çalışması için Kahramanmaraş Müze Müdürlüğünden gerekli izin alınmıştır.

Çalışmaya konu olan 52 adet yüzük taşı Kahramanmaraş Müzesine satın alma yolu ile kazandırılmış olup tamamı envanterlidir. Bu çalışmada yüzük taşlarının, benzer örnekleri ile karşılaştırma yapılmak suretiyle tanımlamaları, tarihlendirilmeleri yapılmış, ölçüleri alınmış ve taş cinsleri belirlenerek katalog hazırlanmıştır.

İncelenen yüzük taşları üzerinde tanrılar, tanrıçalar, günlük hayatla ilgili sahneler, hayvan figürleri, bitkisel figürler, betimlemeler, mitolojik yaratık figürler ve bir adedinde de yazıt bulunmaktadır. Çalışma kapsamındaki yüzük taşlarının çoğu Roma Dönemine, bir kısmı Hellenistik Döneme bir adedi de Tunç Dönemine tarihlendirilmiştir.

Yüzük taşlarında, sard, akik, karnelien, kalseduan, sardoniks, jasper ve doğal taş gibi malzemeler kullanılmıştır. Taş dışında cam malzeme kullanılmıştır.

Yüzük taşlarının, bir takı türü olan yüzüğün, ayrılmaz bir parçası olduğu için çalışmada, takıların tanımı, tarihi süreci, yüzüklerin tanımı, tarihi süreci, kullanım şekilleri, yüzük taşlarında kullanılan taş cinsleri, kullanımı, yapım teknikleri gibi bilgilere değinilmiştir. Ayrıca Kahramanmaraş bölgesinden elde edildiği için Kahramanmaraş İlinin konumu, tarihsel coğrafyası ve Kahramanmaraş Müzesi hakkında da bilgiler sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Takı, Yüzük, Yüzük Taşı

ABSTRACT**RING STONES IN KAHRAMANMARAŞ MUSEUM WAREHOUSE****Safinaz AKBAŞ**

MA Thesis, Department of Archeology
Supervisor: Assist. Prof. Dr. Makbule EKİCİ
January 2020, 110 Pages

The thesis was carried out by cataloging a group of figured ring stones in the Depot of the Kahramanmaraş Archaeological Museum. Among 120 ring stones registered in the Kahramanmaraş Museum Inventory, the ring stones found in the Museum Archaeological Works Store were selected and a preliminary examination was made on them and a master thesis topic was determined in order to introduce 52 pieces to the Archeology Science World. Necessary permission was obtained from Kahramanmaraş Museum Directorate for thesis study.

52 ring stones subject to the study are in inventory of Kahramanmaraş Museum adopted by means of purchase. In this study, identification, dating and measurements of ring stones were made by comparison with similar samples and catalogs were prepared by determining stone types.

There are gods, goddesses, scenes about daily life, animal figures, plant figures, depictions, mythological creature figures and inscriptions on the ring stones examined. Most of the ring stones in the study were dated to the Roman Age and some to the Hellenistic Age and one to the Bronze Age. Ring stones, sard, agate, carnelian, chalcedony, sardoniks, jasper and materials such as natural stone were used. Glass was used outside the stone.

Since the ring stones are an integral part of the ring which is a type of jewelry, in this study, the definition of the jewelry, the historical process, the definition of the rings, the historical process, the types of usage, the types of stones used in the ring stones, usage, construction techniques are mentioned. In addition, information about the location, historical geography and Kahramanmaraş Museum of Kahramanmaraş is presented since it is obtained from Kahramanmaraş region.

Key Words: Jewelry, Rings, Ring Stones

ÖNSÖZ

Çok sevdiğim, çok kıymetli Yrd. Doç. Dr. Rifat ERGEÇ Hocamla çalışma konusunu belirlerken bu konunun kesinlikle bir bayan tarafından çalışılması gerektiğini düşünmüştüm. Çalışma esnasında konu beni çok farklı dünyalara sürükledi ve konu seçimimin ne kadar doğru olduğunu bir kez daha anlamış oldum. Hem konu seçimimde, hem çalışmalarımda büyük bir özveri ile yardımını esirgemeyen ve her daim beni yüreklendiren Sayın hocam Yrd. Doç. Dr. Rifat ERGEÇ'e;

Yüksek Lisans eğitimim ve tez çalışması süresince her zaman ve her konuda yardımını esirgemeyen Gaziantep Üniversitesi Arkeoloji Bölümü Öğretim Görevlileri, Dr. Öğr. Üyesi Sayın Makbule EKİCİ ve Dr.Öğr. Üyesi Sayın Timur DEMİR hocalarıma;

Çalışmamda yardımlarını ve değerli fikirlerini esirgemeyen, Harran Üniversitesi Arkeoloji Bölüm Başkanı Sayın Prof. Dr. Mehmet ÖNAL hocama;
Sonsuz teşekkür eder; saygılarımı sunarım.

Safnaz AKBAŞ
Gaziantep
Ocak 2020

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	i
ABSTRACT.....	ii
ÖN SÖZ.....	iii
İÇİNDEKİLER	iv
KISALTMALAR	viii
1.GİRİŞ	1
2.KAHRAMANMARAŞ İLİ VE MÜZESİ	3
2.1.KAHRAMANMARAŞ İLİNİN COĞRAFİ DURUMU VE TARİHÇESİ	3
2.2.KAHRAMANMARAŞ ARKEOLOJİ MÜZESİ	6
2.2.1. Sergi Salonları.....	6
3. TAKI	9
3.1. TAKININ TANIMI.....	9
3.2. TAKININ TARİHÇESİ	9
3.3.ANTİK DÖNEM TAKILARINDAN YÜZÜKLER.....	21
3.4.YÜZÜKLERİN TARİHSEL SÜRECİ.....	21
4. YÜZÜKLERİN KULLANIM AMAÇLARI.....	27
4.1. MÜHÜR YÜZÜKLER	27
4.2. ASALET VE RÜTBELİ BELİRTEN YÜZÜKLER	27
4.3. NİŞAN VE EVLİLİK YÜZÜĞÜ	28
4.4. TILSIM-NAZARLIK OLARAK KULLANILAN AMULET YÜZÜKLER	28
4.5.ANAHTAR TAŞIMAK AMAÇLI KULLANILAN YÜZÜKLER.....	28
4.6.ZEHİR TAŞIMAK AMACI İLE KULLANILAN YÜZÜKLER.....	29

4.7. TEDAVİ VE KORUNMA AMACIYLA KULLANILAN YÜZÜKLER.....	29
4.8.DİNSEL AMAÇLI KULLANILAN YÜZÜKLER	29
4.9.SÜS OLARAK KULLANILAN YÜZÜKLER	29

5.YÜZÜKLERDE YÜZÜK TAŞI OLARAK KULLANILAN DEĞERLİ VE YARI DEĞERLİ TAŞLAR..... 30

5.1.DEĞERLİ TAŞLAR	30
5.1.1. Elmas	30
5.1.2.Safir.....	30
5.1.3. Yakut.....	30
5.1.4. Zümrüt	30
5.2. YARI DEĞERLİ TAŞLAR	32
5.2.1.Balgam Taşı	32
5.2.2. Kuvars.....	32
5.2.3. Amatist.....	32
5.2.4. Granat (Lal Taşı/ Grena / Garnet).....	33
5.2.5.Yeşim (Nefrit).....	33
5.2.6.Lapis Lazuli (Lacivert Taşı)	33
5.2.7. Firuze (Turkuaz)	33
5.2.8. Akik (Agat, Oniks)	34
5.2.9.Banlı Akik.....	34
5.2.10. Kalseduan.....	34
5.2.11. Opal.....	34
5.2.12. Kaya Kristali (Necef).....	35
5.2.13. Hematit.....	35
5.2.14. Japs.....	35
5.2.15. Jasper	35
5.2.16.Sard	35
5.2.17. Karnelian (Kırmızı Akik).....	36
5.2.18. Krisopraz.....	36
5.2.19. Topaz	36
5.2.20. Turmalin.....	36

6.YÜZÜKTAŞI OLARAK KULLANILAN SÜS TAŞLARI (GEM-GEMME) 37

6.1. TANIMI VE YAPIM TEKNİKLERİ	37
7.KATALOG	41
7.1.TANRILAR	41
7.1.1.Apollon.....	41
7.1.2.Eros.....	42
7.1.3.Kanatlı Eros.....	43
7.1.4. Herakles.....	44
7.1.5.Hermes	45
7.1.6. Zeus	46
7.2. TANRIÇALAR.....	47
7.2.1. Aphrodite/Venüs	47
7.2.2. Athena/Minerva.....	48
7.2.3.Fides	53
7.2.4 Hera/Juno	56
7.2.5.Nemesis	57
7.2.6.Triptolemos/Bonus Eventus	58
7.2.7.Tykhe/Fortuna	59
7.3. MİTOLOJİK YARATIKLAR	61
7.4. HAYVAN FİĞÜRLÜLER	70
7.4.1 Aslan.....	70
7.4.2. Balık	71
7.4.3. Karınca	75
7.4.4. Karides	76
7.4.5. Keçi	77
7.4.6. Kuşlar	79
7.4.7. Tavşan	84
7.5.BİTKİ FİĞÜRLÜLER	85
7.6.GÜNLÜK HAYATLA İLGİLİ SAHNELER.....	87
7.7. BETİMLER.....	90
7.8.YAZITLILAR.....	92
SONUÇ.....	93

KAYNAKLAR	96
ÖZGEÇMİŞ.....	100
VİTAE	100

KISALTMALAR

Arkeoloji	:Ark.
Müze	: Müz.
Milattan Önce	: M.Ö.
Milattan Sonra	: M.S.
Arşiv	: Arş.
Yüzyıl	:yy.
Lira	: L
Santimetre	: cm.
Uzunluk	:uz.
Genişlik	: gen.
Katalog	:kat.
Numara	: no
Envanter Numarası	: env.no
Resim	:res.
Sayfa	:s.
Ve benzeri	: vb.
Kazı Sonuçları Toplantısı	: KST
Araştırma Sonuçları Toplantısı	: Arş. STA
Arkeoloji ve Sanat Dergisi	: Ark.Sn.Der.
Müze Kurtarma Kazıları Semineri	:Müz. KK.Sm.
Kuruş	: kr.
Figür	: fig.

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

1.GİRİŞ

Tez çalışmamızın konusunu, Kahramanmaraş Arkeoloji Müzesi deposunda yer alan ve daha önce bilimsel çalışması yapılmamış yüzük taşları oluşturmıştır. Öncelikle müze envanterine kayıtlı yüzük taşlarının tespiti için arkeolojik eser envanter defterleri taraması yapılmış ve 120 adet yüzük taşı tespit edilmiştir. Kayıtlı olan 120 adet yüzük taşından teşhirde bulunan, üzeri okunamayacak kadar silik olan, figürsüz olan, envantere kayıtlı olup ta sahte olabileceğini düşünülen yüzük taşları çalışma kapsamına alınmamış olup geriye kalan 52 adet yüzük taşı üzerinde çalışma gerçekleştirilmiştir.

Çalışmaya esas olan yüzük taşlarının ilk olarak fotoğrafları çekilmiş ve kalıpları alınmıştır. Daha sonra grupta yapılarak; tanrı figürlü, tanrıça figürlü olanlar, üzerinde hayvan, bitki figürleri olanlar, mitolojik sahneli olanlar, günlük sahne olanlar, betimlemeli ve yazıtlı olanlar olmak üzere 8 gruba ayrılmıştır. Envanter defterlerinde kayıtlı olan envanter numarası, geliş şekli ve satın alma tutarı aynen kullanılmış, adı kısmında çoğu yüzük olarak kaydedilmiş olduğundan adı kısmı yüzük taşı olarak değiştirilmiştir. Ölçüler tekrar alınmıştır. Tanımlamaları, tarihlendirme ve taş cinsleri çoğunda olmadığı veya da sağlıklı yapılmadığı görüldüğünden, bu konular çalışma kapsamında tekrar değerlendirilmiştir.

Tez çalışması 6 bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde konunun tanımı ve çalışma yöntemi belirtilerek tez hazırlık aşaması anlatılmıştır. İkinci bölümde Kahramanmaraş İlinin coğrafi durumu ve tarihinden bahsedilmiş olup Kahramanmaraş Müzesi hakkında bilgiler verilmiştir. Üçüncü bölümde takının tanımı ve tarihi süreci ile ilgili bilgiler verilmiş, antik takılardan yüzükler ele alınmıştır. Dördüncü bölümde kullanım amaçlarına göre yüzük çeşitleri anlatılmıştır. Beşinci bölümde yüzük taşı olarak işlenen değerli ve yarı değerli taşlar, (gem-

gemme) tanımı ve tarihsel gelişimine yer verilmiştir. Son olarak altıncı bölümde ise yüzük taşları kataloğu hazırlanmıştır.

İKİNCİ BÖLÜM

KAHRAMANMARAŞ İLİ VE MÜZESİ

2.1.KAHRAMANMARAŞ İLİNİN COĞRAFİ DURUMU VE TARİHÇESİ

Kahramanmaraş, İç Anadolu, Doğu Anadolu, Güneydoğu Anadolu ve Akdeniz Bölgelerinin kesişme noktasında kurulmuş bir kenttir. Batısında Amanos, doğusunda Kurt ve Kartal, kuzeyinde Ahir Dağları yer almaktadır. Güneyinde Kuzey Suriye'den başlayan Amik Ovası ve Islahiye Ovası ile devam eden bölgenin en kuzeyinde bulunan Kahramanmaraş doğudan Malatya, Adıyaman ve Gaziantep, güneyden Gaziantep, Adana ve Osmaniye, batıdan Adana ve Kayseri, kuzeyden ise Sivas İlleri ile çevrelenmiştir (Eker, 2013: 26).

Şu anki konumu itibariyle, kentin halk dilinde Ahır da denilen 2339 metre yüksekliğindeki Ahir Dağlarının güney eteklerinde kurulmuş olduğu bilinse de Kahramanmaraş'ın deprem bölgesi olması nedeniyle kent merkezi çağlar boyunca birçok kez yer değiştirmiştir (Ürkmez, 2014: 68).

Kurulduğu ilk yer, şehrin 20 km. güneyinde Erkenez Çayı Vadisindeki Elmalar Köyü sınırlarında Hilmi Höyük civarındayken, Roma Döneminde Karasu Çayı'nın kenarında, Dulkadiroğulları Beyliği Döneminde ise şu anki mevcut yerinde konumlanmıştır (Atalay, 2008: 176; Arıncı, 2001: 176)

Günümüzde Maraş adı ile anılan bölge tüm il sınırlarını değil, şehir merkezini ve yakın çevresini göstermektedir. Maraş'ın kuzeybatısında şehir merkezine 50 km mesafede yer alan Tekir Mahallesi sınırlarındaki Delihübek Dağının eteğindeki Direkli Mağarası en az 12.000 yıllık tarihi ile, Maraş ve çevre iller için önemli Prehistorik bulgular veren ve Maraş'ta insanlık kültürünün doğduğu yerlerden biridir (Kökten, 1960: 42; Erek, 2008: 323). Maraş ve çevresinin tarihi konusunda bir sonraki dönem olarak karşımıza çıkan en önemli bulgu, şehir merkezine 32 km. mesafede kentin güneydoğusundaki Pazarcık İlçesi, Emiroğlu Köyü sınırlarındaki Domuztepe Höyüğüdür. Yerleşim tarihi olarak M.Ö. 7000 lere kadar giden Höyüğün, M.Ö. 5500 yıllarında yaklaşık 20 hektarlık bir alana yayıldığı

ve 2000 kişilik halktan oluşan bir kent konumuna eriştiği, alanda yapılan arkeolojik kazılardan elde edilen bulgulardan anlaşılmaktadır (Campbell, 2010: 113) Halaf Dönemine tarihlenen Domuztepe Höyüğü'nün güneyindeki birkaç mezar ve bir bölgede yoğunlaşan yapı kalıntıları alanın Geç Roma Döneminde de yerleşim gördüğünü kanıtlamaktadır (Eker, 2013: 30).

M.Ö. 2000-1200 yılları arasında Anadolu'da hakimiyet sağlayan Hititlerin Maraş bölgesine egemen olduğu, Asur kaynaklarından, bölgede bulunan yazılı heykel, birçoğu Kahramanmaraş Arkeoloji Müzesi Gurgum Salonunda sergilenen kabartma ve stellerden anlaşılmaktadır (Eker, 2013: 32).

M.Ö. 711 yılında Asur Kralı II. Sargon zamanında Gurgum bir Asur kenti haline gelmiş ve ticaret yolları üzerinde olmasından dolayı önemini korumuştur. Bölgede 200 yıldan fazla bir süre Asur hakimiyetinden sonra Kahramanmaraş ve civarı Pers hakimiyetine girmiştir. Pers İmparatoru Kyros (M.Ö.559-529) İran-Hamadan'ı M.Ö. 500 lerde alarak İran'da Pers İmparatorluğunu kurmuştur. Daha sonra Anadolu'yu istila etmeye başlayan Kyros, Lydia ve diğer Anadolu kentleri ile birlikte Maraş'ı da hakimiyeti altına almıştır (Tekin, 2010: 157).

M.Ö. 334 yılında ise Büyük İskender'in yaptığı Doğu Seferi sırasında M.Ö. 333 yılında İssos Savaşından önce Maraş'ı fethettiği tahmin edilmektedir. M.Ö. 323 yılında İskender'in ölümü sonrası Maraş, İskender'in komutanlarından olan Seleukos Nikator'a verilmiştir (Eker, 2013: 3).

M.Ö. 192 yılında Romalılar Anadolu'ya gelerek İç ve Batı Anadolu'yu hakimiyeti altına almışlardır. Bu dönemde de Maraş stratejik konumundan dolayı önemini korumuştur. İran'dan Göksun'a inen bir yoldan Maraş'a ulaşip oradan da Suriye'ye geçiş sağlanıyordu, yine Afşin ve Elbistan üzerinden Malatya ve Samsat'a geçilebilmekteydi. Ayrıca Kayseri-Göksun yolu üzerinden Orta Anadolu'yu Suriye'ye bağladığı için önemli bir ticaret merkezi konumuna ulaşmıştı. M.Ö. 64 yılında Antakya'nın Romalılar tarafından alınmasıyla birlikte Maraş Romalıların eline geçmiştir (Eker, 2013: 34).

Roma Döneminde, (M.S.37-41) resmi ismi Gaius İulius Caesar Augustus Germanicus olan İmparator Caligula, vassal krallık olan Kommagene Krallığı tahtına IV. Antiochos'u geçirince Kral IV. Antiochos, Roma İmparatoruna şükran ifadesi olarak şehre "İmparator Şehri" anlamına gelen Kaisereia Germanikeia adını vermiştir (Dumankaya,2018). Germanicia'da basılmış sikkeler üzerinde Kaisereia ve Germanikeia isimlerine de rastlanılmaktadır(Tekin, 2010: 158). 2007 yılında bölgede

yapılan bir kaçak kazı sonrasında bir bölümü ortaya çıkartılan ve 2009 ve 2010 yıllarında Kahramanmaraş Müze Müdürlüğünce yapılan arkeolojik kazılar sonrasında tamamı ortaya çıkartılan M.S. IV.-V. yy'lara tarihlendirilen Germanikeia Kentine ait taban mozağinden dönemin sosyal ve ekolojik yapısı ile mimarisi hakkında bilgi edinilmektedir (Eker, 2013: 34).

Roma İmparatorluğu M.S. 395 yılında doğu ve batı olmak üzere ikiye ayrılmıştır ve Anadolu'da Doğu Roma hakimiyeti başlamıştır. Doğu Roma Döneminde de Maraş önemini korumuş olup yine Germanikeia (Germanicia) ismi ile anılmaya devam etmiştir. Doğu Roma İmparatoru III. Leon'un (M.S. 717-741) Maraş doğumlu olmasından dolayı bu şehre "Krallar Şehri" ünvanı verilmiştir (Eker, 2013: 34) (Dumankaya,2018). Kahramanmaraş Müze Müdürlüğünce 2015 ve 2017 yılında gerçekleştirilen arkeolojik kazılar sonrası büyük bir kısmı ortaya çıkartılan ve Doğu Roma'nın erken dönemine tarihlendirilen taban mozaığı Maraş- Germanicia'da Doğu Roma hakimiyeti konusunda örnek oluşturmaktadır.

Kahramanmaraş'ın Göksun İlçesi ve çevresinde de Doğu Roma Dönemine ait kilise ve manastır kalıntılarına rastlanmaktadır. Afşin İlçesinde yer alan Ashabü'l-Kehf (Yedi Uyurlar) Mağarası Hristiyanlarca aziz olarak kabul edilen bir mağara olup; üzerine kilise inşaa edilmiştir (Eker, 2013: 33).

Ayrıca Kahramanmaraş Arkeoloji Müzesinde sergilenen çok sayıda Doğu Roma eserleri Maraş'taki Doğu Roma hakimiyeti konusunda güçlü örneklerdendir.

Sonuç olarak geçmişi Prehistorik Döneme kadar dayandırılan Kahramanmaraş bu güne kadar birçok medeniyete yerleşim sahası olmuştur. Maraş'ın kuzeybatısında Kültepe-Kaniş, batısında Kadirli-Karatepe, güneybatısında Islahiye -Yesemek, güneydoğusunda Gaziantep-Zeugma, Kargamış, Adıyaman-Samsat, Nemrut ve doğusunda Malatya-Aslantepe gibi önemli arkeolojik kentlerin yer aldığı bölgenin ortasında yer alan konumu ile kent ticari ve askeri yolların geçtiği kavşak noktasındadır. Bu nedenle önemli arkeolojik buluntular veren merkezlerle çevrili kent gerek konumundan dolayı bu merkezlerin birbirleri ile ve Mezopotamya Medeniyetlerini oluşturan devletlerin Anadolu ile olan ilişkilerini Maraş üzerinden sağladıklarından gerekse uygun iklim ve doğa koşulları sayesinde çok eski ve güçlü bir birikime sahip olmuştur.

Kentin tarihi ve arkeolojisi hakkında bu güne kadar edinilen bilgilerin yanı sıra İl Merkezi ve İlçelerinde gerçekleştirilmekte olan arkeolojik kazılar ve yüzey

araştırmaları ile kent hakkında bilinmeyenlerde gün yüzüne çıkarak yeni bilgi ve belgeler kentin arkeolojisine ışık tutacaktır.

2.2.KAHRAMANMARAŞ ARKEOLOJİ MÜZESİ

Kahramanmaraş'ta Müze ilk olarak 1947'de il merkezi Ekmekçi Mahallesi Belediye Caddesi üzerinde yer alan, Dulkadiroğulları Döneminden kalan Taş Medrese binasında kurulmuştur. Müzenin kurulma fikrini ve bunun gerçekleştirilmesini Albay H. Nuri Yurdakul sağlamıştır. Kurulduğu ilk zamanlar müze koleksiyonu sadece Atatürk ve 12 Şubat Kurtuluş Kahramanlarına ait eserler ve resimlerden oluşuyordu. 1957'den sonra Müze daha da gelişerek, Arkeolojik ve Etnoğrafik eserlerle koleksiyon zenginleştirilmiştir. 1961'de Müze Kahramanmaraş Kalesi üzerinde bulunan ve Belediye Gazinosu olarak da kullanılan binaya taşınmış ve burada 14 yıl hizmet sunmuştur. Kahramanmaraş ve çevresinin arkeolojik yerleşim ve kültür varlığı yönünden oldukça zengin olması, mevcut kullanılan binanın gelişen koleksiyonun ihtiyaçlarına cevap veremez hale gelmesi sonucu, yeni bir müze binası yapılması kararlaştırılmıştır. 12 Eylül Bulvarı üzerindeki arsaya bugünkü Kahramanmaraş Müzesi inşa edilmiştir. 1970'de yapımına başlanılan müze, 1974'de tamamlanmış, 1975'te sergi salonlarının hazır hale gelmesi sonrasında 29 Kasım 1975'de hizmete sunulmuştur.

Zamanla mevcut teşhir salonlarının ve depoların ihtiyaca cevap vermemesi sonucunda oluşan mecburiyet gereği, 24 Ocak 2008 tarihinde müzenin ek bina inşaatı ve çalışmaları başlatılmış ve müze binasına yeni salonlar eklenerek 4 Mayıs 2012 tarihinde Kahramanmaraş Arkeoloji Müzesi adı altında yeniden ziyarete açılmıştır.

2.2.1. Sergi Salonları

Kahramanmaraş Arkeoloji Müzesindeki Antik Fil Sergi Salonunda; Kahramanmaraş İli, Türkoğlu İlçesi, Gâvur Gölü Bataklığından çıkartılarak 1970 li yıllarda müzeye taşınan 2 adet antik fil iskeleti sergilenmektedir. Müze teşhir tanzim çalışmaları sırasında yapılan kemik analizi sonrasında tarihinin M.Ö. 1400'lü yıllara dayandığı tespit edilmiştir.

Direkli Mağarası Kazı ve Canlandırma Salonunda; Onikişubat İlçesi, Tekir Mahallesi, Yukarı Döngel Köyü'nde yer alan ve 2007 yılından itibaren kazısı devam etmekte olan Direkli Mağarası'nın ve kazı alanının canlandırması mevcuttur.

Domuztepe Höyük Canlandırma ve Kazı Sergi Salonunda; Kahramanmaraş İli, Pazarcık İlçesi, Emirler Köyünde bulunan ve tarihi M.Ö. 7000 -5000 yıllarına dayanan Domuztepe Höyüğü ve Kazı Alanının, alandan elde edilen bulgular ışığında canlandırması yapılmıştır.

Hitit ve Geç Hitit Eserleri Sergi Salonunda; Maraş Kalesi ve çevresinde bulunan Maraş Aslanı, tanrı heykelleri, Onikişubat İlçesi Mağralı ve Yörükselim Mahallerinde bulunan ziyafet sahneli steller, Türkoğlu Minehöyük, Pazarcık, Doğanlıkarahasan Köyü, Afşin Yazıbelen (Hurman) Köyü ve Arıtaş Höyüğünde bulunan ve Gurgum Krallığını yansıtan örnekler olan stel ve heykeller gibi Hitit ve Geç Hitit Eserleri sergilenmektedir.

Mozaik Sergi Salonunda; Germanikeia Antik Kentine ait olan ve 2001 yılında yapılan kurtarma kazısı sonucunda Müzeye taşınan Roma Dönemi taban (koridor) mozaïği ve yine Kahramanmaraş Çağlayancerit İlçesinden müzeye taşınmış olan taban mozaïği sergilenmektedir.

Taş Eserler Sergi Salonun büyük bir bölümünde, Kahramanmaraş merkez ve ilçelerinden müzeye taşınmış olan, üzerlerinde yer alan figür, motif ve yazıtlardan geçmişte yaşamış insanları, onların kültür ve gelenekleri, ekonomik yaşamları hakkında bilgi sahibi olduğumuz Roma dönemi ölü kültürünü yansıtan mezar stelleri, lahit ve pişmiş toprak mezar tipleri sergilenmektedir. Ayrıca yine Kahramanmaraş'ın Afşin İlçesinden getirilmiş olan mermerden yapılmış, Roma Dönemine ait, 2 adet heykel de bu salonda ziyaretçi ile buluşmaktadır.

Kronolojik Arkeolojik Eser Sergi Salonunda, Paleolitik Dönemden başlayarak Neolitik, Kalkolitik, Tunç, Demir, Grek, Roma ve Doğu Roma Dönemine kadar devam eden bir kronoloji takip edilerek her dönem için bir vitrin hazırlanmış ve vitrin sergilemelerinde bu dönemlere ait olan günlük hayatta kullanılan ve yaşamın bir parçası olan araç-gereçler, el aletleri, süs eşyaları, dini ritüellerde kullanılan kült eşyaları ve kaplar, savaş aletleri gibi konulara yönelik eserlere yer verilmiştir.

Kronolojik Arkeolojik Eserler Salonunda yer alan sikke sergi bölümünde vitrinler içerisinde Grek, Roma, Bizans, Selçuklu, Beylikler Dönemi ve Osmanlı Dönemine ait sikkeler sergilenmektedir.

Müzenin ön ve arka bahçe teşhirinde ise Hitit, Grek, Roma, Doğu Roma ve Osmanlı Dönemlerine ait dibek, mezar stelleri, sütun ve başlıkları v.b taş- mermer

eserler, pişmiş toprak Pithoslar ve Kahramanmaraş Kalesine ait ahşap kapı sergilenmektedir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM TAKI

3.1. TAKININ TANIMI

Takı, takmak fiilinden gelen bir kelimedir (Özbaşı, 1993: 3). İnsanların vücudunun çeşitli yerlerine gerek süslenmek, gerek ticari, gerek sosyal ve ekonomik sınıf belirlemek, gerekse dini inancı ifade etmek için takılan çeşitli taş, doğa ürünleri, kemik, cam, ağaç ve muhtelif madenlerden yapılan kullanım eşyalarıdır (Gökçesu, 2002;)

Takı; toplumların sosyal, kültürel, ekonomik yapısının, dini inancının, geleneklerinin teknik ve estetik ürünü olarak, hem kendi toplumundan hem de etkileşim içinde olduğu kültürlerden beslenerek sonraki örneklerine kaynak olmuştur (Türe, 2005). Tarihi gelişim içinde yaratılmış ve bizlere kadar ulaşmış kültürel miras olan takılar ve insanların bu alanda verdiği uğraşlar, tarih öncesinden günümüze kadar birbirini takip ederek devam etmektedir(Işık,2010:22).

Tarihi sürece bakıldığında takının, insanların özellikle de kadınların yaşantısında önemli yer tuttuğu görülmektedir(Işık, 2010: 22). Geçmişten günümüze takı kullanılmamış topluluklara rastlanılmamış olması tarihsel süreç içerisinde takıya verilen önemi vurgulamaktadır (Doğan, 2009:90).

3.2. Takının Tarihçesi

İnsanlığın ilk kültür ürünlerinden biri olan takının tarihini anlamak için insanlık tarihinin en erken dönemlerine kadar gitmek gerekmektedir (Doğan, 2009:90).

Doğadan elde ettikleri kuvarz veya çakmak taşından yaptıkları aletlerle avlanıp ve doğada hazır bulunan yiyecekler ile beslenen, yani geçim kaynağı avcılık ve toplayıcılık olan Paleolitik Dönem insanı (Gür, 2007: 3), doğada bulunan çeşitli taşları, hayvan dişi, kemik, boynuz, tırnak, deniz ve kara hayvanlarının kabuklarını toplayıp takı haline dönüştürerek kullanmışlardır (Türe, 2002: 11-12; Köroğlu 2004;14). Aynı zamanda yüzlerine ve vücutlarının çeşitli yerlerine desen verecek

şekilde yara açarak izler oluşturmuşlardır. Bu dönemde kullanılan takılar ve desen oluşturmak amacı ile gerçekleştirilen yara izleri, günümüzdeki anlamı gibi estetik kaygı amaçlı olmayıp büyü amaçlı yapılmıştır. Örnek olarak, yırtıcı hayvanların diş ve tırnaklarından yapılmış bir kolye; bir yandan avcının cesaretini ve ustalığını gösterirken diğer yandan da avladığı hayvanın gücünün avcıya geçtiğini gösteren muska amacı taşımıştır. Bunların yanı sıra takı ve vücut süslemelerinin kişiliğin belirginleşmesi ve toplum içindeki sınıfları belirlemek gibi bir işlevselliği de bulunmaktaydı. Toplum içindeki sınıfları belirlemek amaçlı takı kullanmak halen günümüzde Türkmen toplumlarında görülen bir gelenektir (Türe, 2002: 12) Bu da gösteriyor ki çağlar boyunca toplumdan topluma, kültürden kültüre aktararak, sentezlenerek devam eden kültür halen yaşamaya devam etmektedir.

Tarıma dayalı ilk köy yerleşimlerinin kurulduğu Neolitik Dönemde, yongalanarak şekillendirilen taş aletlerin yerini, sürtünüp aşındırılmak suretiyle şekillendirilen taşlar almıştır. Taş ve kemik aletlerin yüzeyleri cilalanarak keskinleştirilerek işlevsellikleri arttırılmıştır. Bunun takı yapımına yansması ile boncuk, taş ve kemikten yapılmış takılarda hızlı bir gelişme sağlanmıştır. Bileziklerde, gerdanlıklarda takı malzemesi olarak kullanılan sert taşlara deliklerin açılabilmesi, bu alandaki önemli bir gelişme olmuştur (Türe, 2002; 16). Bu dönemde önemli bir teknolojik gelişme olarak kaydedilen bir husus olarak; doğada kolayca bulunan bakır yumruların diğer madenlerden farklı bir özelliği olduğu fark edilmiş ve bunlar ısıtılıp dövülerek iğne, bız gibi küçük aletler ile takılar yapılmıştır (Koroğlu, 2004: 15; Türe, 2002: 16).

İnsanlığın varoluşundan Neolitik Döneme kadar yaşanan süreçte insan nüfusunun artması, çiftçi- köy yaşantısının kurumsallaşması sonrası, gelişen ihtiyaçlar ile takas ticaretinin başlaması gibi oluşan ekonomik ve sosyal gereksinimler takının kullanımında da önemli değişikliklere yol açmıştır. Paleolitik Dönemde avın bereketi olması ve korunma büyüü amaçlı takılar, genellikle erkekler tarafından kullanılırken, anaerkil aile düzeninin kurumsallaştığı Neolitik Dönemde, kadının takı ve makyajla güzelliğini belirginleştirmesi sosyal bir gereksinim haline dönüşmüştür (Türe, 2002: 16).

Neolitik Dönemde başlayan bakır teknolojisinin gelişimi Kalkolitik Dönemde bakırın ilk kez eritilerek alet yapımında kullanılmaya başlanması ile gitgide ilerlemiş ve madencilğe dayalı yaşam ağırlık kazanmıştır. Maden işletmeciliğindeki bu gelişme kuyumculuk sanatının da doğuşunu hazırlamıştır (Türe,

2002: 24). Önce bakırdan, sonra da arsenik alaşımlardan yapılan alet ve süs eşyaları Kalkolitik Çağın yenilikleri arasında yer almıştır (Sevin, 2003: 75; Gür, 2007:7).

Bronz Dönemi başlarında ilk büyük ölçekli siyasi yapılar oluşarak kalabalık nüfuslu ilk şehir devletleri kurulmuştur. İnsanlığın tarih çağlarına girdiği bu dönemde ham maddeye olan bağımlılık nedeniyle maden işleme ustaları, kuyumcular ve mühür kazıyıcılar, saray ve tapınak atölyelerine bağlı olarak çalışmışlardır. Binlerce yıllık bilgi ve tecrübe birikimi ile hareket eden ustalar becerilerini sürekli geliştirerek metal işlemeciliğinde yeni teknikler bulmuşlardır (Türe 2002: 28). Çeşitli kalıp ve döküm yöntemleri, kakmacılık, kalem işleri ve benzeri kuyumculuk yöntemleri ile birlikte süs taşı işlemeciliğini, fayans, firit ve camdan boncuk yapımını da geliştirmişlerdir (Türe, 2002: 28-29).

Orta Bronz Döneminde Anadolu'da M.Ö. II. binin ilk iki yüzyılında siyasi dokuyu zengin ve küçük krallıklar, yani şehir beylikleri oluşturmuştur. Şehir beylerinin lüks eşyaya olan talepleri M.Ö. II. binin ilk yarısında bölgeler ve ülkeler arası ticareti sağlamış olup kültürlerin yayılmasında etkili olan ticaret Anadolu'yu ekonomik bir refaha ulaştırmıştır. Anadolu'nun geleneksel kültürü ile Suriye ve Mezopotamya'nın kültür öğeleri birleşerek Hitit Devletini oluşturmuştur (Gür, 2007: 10; Türe, 2002: 47-48).

Günümüzden yaklaşık olarak 3600 sene önce Anadolu'da yaşamış olan Hititler, M.Ö. III. binin ilk yarısında Orta Anadolu'nun kuzey bölümlerinde maden işçiliği yönünde gelişim göstermiş olup bu bağlamda değerli metal, bronz heykelcik, eşya ve takı yapımında teknik ve estetik yönünden üstün başarıya ulaşmışlardır (Türe, 2002: 30). Takılar ve idoller üzerine konsantrik daireler ve ortası noktalı dairelerle yapılan bezemeler Hatti kültürünün bir özelliğidir. Süs taşlarının renkli uyumu ile zenginleştirilmiş birçok kolyede şematik idol formları da yine Hatti özelliklerindendir. Özellikle o dönemin kuyumcu ustalarının sadece bronz ve taş aletler kullanarak çalıştığı düşünülecek olursa, takı yapımında ulaşılan teknik başarı daha iyi anlaşılabilir (Kuban, 2005: 21; Türe, 2002: 31).

Bu dönemde gümüş, altın, elektrüm başlıklar, diadem, yüzük, bilezik, küpe, süs iğnesi, süs taşları, fayans ve fritten yapılmış boncuklar, takı ve süs eşyası olarak kullanılmıştır. Diadimler dikdörtgen şeritler halinde ya da uca doğru daralan formdadır. Kúpeler genellikle hilal veya sandal formudur. Ancak kral, kraliçeler ve toplumun üst düzey kadınları iri halka küpe takmışlardır. Bilezikler genellikle basit halkalar şeklindedir. Yuvarlak kesitli tellerden bilezikler yapılmış ve bu tür

bileziklerde uçlar küt ve açık bırakılmış; ince bir levha boru içine sokularak kapalı bir halka elde edilmiştir. (Türe, 2002: 50-51).

Süs amaçlı kullanılan boncukların çoğu akik ve lapis-lazulidendir. Karneol, ametist, kalsit ve kuvars boncuklar azda olsa kullanılmıştır. Altın, gümüş ve fayans boncukların birlikte dizilmesi suretiyle kolyeler yapılmıştır. Beyaz veya yeşilimsi renkteki fayans amuletler, muhtelif hayvan figürleri şeklindedir ve ortadan açılan bir delikten geçirilen ipe boyna takılarak kullanılmıştır. (Türe, 2002: 50-51). Yine bu dönemde Doğu Akdeniz kıyılarından getirtilen deniz salyangozu kabuklarının delinerek ipe dizilmesi suretiyle oluşturulan süs takıları da kullanılmıştır. Bir tür koruyucu tılsım işlevi gören pendentifler de yaygın olarak kullanılmış olup bu takılar Paleolitik Dönemden günümüze kadar uzanan bereket büyüsü inancının Hitit Dönemi'nde de var olduğunun bir kanıtı olabilir. (Macqueen, 2001: 111; Türe, 2002: 59-60).

Mühürcülük sanatının üstün nitelikli örnekleri olan Hitit mühürlerinde, mühür kazıyıcıları dönemlerinin sanat anlayışını yansıtmışlardır. Kuyumculuk ürünü olarak da yorumlanması gereken değerli metallerden yapılmış mühürlerin bir kısmı yüzük şeklindedir. Diğer damga mühür tipleri zincire asılarak kolye amuletleri olarak kullanılmıştır (Türe, 2002: 57-58).

Urartularda kuyumculuk çok gelişmiş bir sanat dalı olup, genellikle altın, gümüş ya da tunçtan yapılmış takılar kullanılmıştır (Sevin, 2003: 227). Bu dönemde yaygın olan pazu ve ön kol bilezikleri, kolye, gerdanlık, halka yüzük, küpe, iğne, fibula, boncuk, gibi takılar kadın erkek ayrılmaksızın kullanılmıştır (Türe, 2002: 66-70).

Urartularda yaygın olan takılardan bir grubunu bronz fibulalar oluşturmaktadır. Giysilerde süs eşyası olarak ve iki kumaş ucunu çengelleyerek birleştirme işlevine yönelik kullanılan fibulalar genellikle "U" biçimli gövde ile bunun ağız kısmına yerleştirilmiş bir iğneden oluşur. İğne gövdenin bir ucuna sarılarak bağlanmış, öteki uç ise bir insan eli şeklinde yuva haline getirilmiştir. El formundaki iğne yuvaları Urartular'ın buluşudur. Ölülerle birlikte mezarlarada bırakılmış olan çengelli iğnelerin kötü ruhları kovduğuna inanıldığı düşünülmektedir (Sevin, 2003: 228). Urartu fibulalarında altın, gümüş ve bronzun yanı sıra demir de kullanılmıştır (Türe, 2002: 69-71).

Urartuların günümüze ulaşan diğer önemli bir takı grubunu madeni kemerler oluşturur. Bunlar geniş bantlar halinde bel ve omuz kemerleri olup kemer üstüne,

kutsal hayvanlar ve Urartu Tanrıları işlenmiştir (Köroğlu, 2004: 20). Yine aslan, boğa, geyik, gibi hayvanlar, süvariler, savaş arabaları, geometrik motifler kemerler üzerinde en sık rastlanılan motiflerdir(Gür, 2007: 29). Kemerler sadece erkekler tarafından kullanılmıştır (Türe, 2002: 66-70).

Pazubentler (pazu bilezikler), Urartu takılarının en etkileyici ve bu dönemde en yaygın kullanılan süs eşyasıdır. Bilezikler altın, gümüş, kurşun, bronz ve genellikle de tunçtan yapılmıştır. Halk bronzdan yapılan bilezik kullanmış olup; bileziklerin halka uçları stilize hayvan başları formundadır. Yine ipe geçirilmiş boncuklardan oluşan bileziklerde bir diğer bilezik çeşididir (Sevin, 2003: 227).

Urartularda önemli diğer bir takı türü küpeler olup küpelerde, özenli işçilik hakimdir. Küpe hem kadınlar hem erkekler tarafından kullanılmıştır. Altın, gümüş, tunç, kurşundan yapılan küpelerin en sevileni, hilal biçimli bir gövdeye bir ya da birkaç küçük boğum eklenmek suretiyle yapılmış olanlarıdır. (Türe, 2002: 67-68).

Bu dönemde çok sevilen mücevherlerden bir diğeri süs iğneleridir. Boyları 5 ile 10 cm. arasında değişen iğneler saçta ve giysilerde kullanılmıştır. Klasik Urartu iğneleri; altın, gümüş ve tunçtandır. (Sevin, 2003: 228) Yukarı doğru genişleyen formdadırlar. İğne başlarında mitolojik yaratıklar, yan yana ve tek hayvan figürleri ya da bitkisel figürler yer almıştır. Saç iğneleri, kalın tellerden ya da içi boş borucuklardan spiral şeklinde yapılmış olup bunlardan bazılarının uç kısımlarında yiv dizileri ve zikzak motifleri bulunmaktadır. (Türe, 2002: 69-71).

Firigler, Hitit ve Hellen kültürlerinden etkilenecek kendine özgü bir kültür oluşturmuştur (Gür, 2007: 30-31). Bu durumun Firig takı kültürüne yansıması sonrasında; bu dönem takılarından özellikle giysileri tutturmada kullanılan fibulalar, döneme damgasını vuran ve moda yaratarak dış satımı yapılan takı türü olmuştur (Ergil, 1991) Fibulalar çoğunlukla bronz ve gümüşten yapılmıştır (Gür, 2007: 33- Köroğlu, 2004: 23).

Arkaik ve Klasik Dönemde estetik amaç için kullanımının yanı sıra takılar, tapınaklara adak olarak sunulmakta ve kısmen de olsa mezar sunusu işlevini de gerçekleştirmekteydi (Ergil, 1991). Arkaik Dönemde sınırlı altın stoklarından dolayı Yunanistan'da altın takılar günlük hayatta az kullanılmıştır. Kuyumculuk ürünlerini genellikle kadın takıları oluşturmuştur (Türe ve Öykü,2005:123).

Klasik Dönem kuyumculuğunda;dönemin resim ve heykel sanatından alınan etkilerle, M.Ö. VI. yy.' dan gelen takı modellerinin ayrıntılarında ve biçimlerinde değişiklik yapıp, gelişim gösterilerek yeni çeşitler üretilmiştir (Türe ve

Öykü,2005:125-126). Klasik Dönemdeki mükemmellik anlayışı gereği takılarda, günümüzde telkâri de denilen filigren ve mine tekniği kullanılmıştır (Ergil, 1991) Bu tekniklerle çok ince telkâri kompozisyonlar ve granülasyonlarla bezeli, mine ve süs taşlarıyla renklendirilmiş ürünler ortaya çıkartılmıştır. Bu dönem takılarında sıkça insan ve hayvan figürleri kullanılmıştır (Türe ve Öykü,2005:125-126).

Hellenistik Dönem takı sanatı, Yunanistan ve Batı Anadolu’da doğan klasik kültürün, Akdeniz ve Ortadoğu kültürleriyle sentezlenmesi sonucu oluşmuştur. Bu dönemde, Trakya altın madenlerinin işletilmesi ve Pers hazinelerinde biriken altın ve gümüş stoklarının kullanıma açılması, günlük yaşamda altından yapılmış takı kullanımını hızla yaygınlaştırmıştır. Ancak, M.Ö.II.yy.’dan itibaren ekonomik sıkıntıların artması ve Roma’nın siyasal ve kültürel etkisi ile altın kullanımı azalmış, daha çok süs taşı veya cam taklitlerle daha az özenli, ucuz takılar yapılmaya başlanılmıştır (Türe ve Öykü,2005: 135-136).

Hellenistik takıların en belirgin özelliği geniş çizgiler ve ön plana çıkartılmış plastik figürlerin kullanılmış olması (Türe, 2002: 106), ortak özelliği ise gösterişli ve iri formların özenli figürlü ayrıntılarla doldurulmuş olmasıdır (Köroğlu, 2004: 30; Türe, 2002: 110-111). Kara Yunanistan, Ege Adaları ve Batı Anadolu’daki İon Kent Devletlerinde, takılar bayanlar için yapılmış olup erkekler sadece yüzük ve giysilerini birbirine tutturmada fibula ve iğneler kullanmışlardır. Üst düzey yönetici erkekler tarafından gerektiği zaman çelenk kullanmıştır. Buna karşın doğu dünyasının erkekleri kadınlarındaki kadar süslü olmasa bile bilezik, boyun bandı ve küpe takmışlardır (Köroğlu, 2004: 26). Hellenistik Dönemde takıların estetik amaçlı kullanımının yanında dini amaçlı ve amulet (nazarlık) olarak kullanımı da mevcuttur. (Köroğlu, 2004: 26). Özellikle kadınlar tarafından tapınaklarda tanrı ve tanrıçalara şükran hediyesi olarak mücevherler sunulmuştur. Erkekler ise tapınaklara yüzüklerini bırakmışlardır (Meriçboyu, 2001:148).

Klasik Dönemde mine tekniği ile birlikte süs taşlarının kullanımının Hellenistik Dönemde de yaygın bir şekilde devam etmesi ile takılar ışıltılı ve çok renkli bir görünüme sahip olmuştur. Daha önceki dönemlerde sıklıkla kullanılan süs taşları olan akik, kalseduan ve opallerin yanı sıra bu dönemde ametist, inci, zümrüt ve granat ta sıklıkla kullanılmıştır (Türe, 2002: 106).

Gösterişli altın takılar zengin ve soylu sınıfın kullanımı için imal edilmiştir. Sıradan halk ise gümüş ve tunçtan yapılan takılar kullanmışlardır. En çok kullanılan

takılar küpe, yüzük, bilezik ve gerdanlık olup saç filesi ve göğüs süsü gibi yaygın olmayan takılar da kullanılmıştır.

Eski Mısır ve Minos kuyumculuğunda nadiren kullanılan ‘‘Herakles Düğümü Motifi’’ Hellenistik Dönem takılarında yaygınlaşmıştır. Mistik anlamı sevgiyi ve sağlığa bağlılığı simgeleyen bu motif, fligran rozet ve kalplerle bezenmiştir. Herakles düğümleri, figürler, püsküllü sarkaçlarla süslenip, diğer süs taşları ile renklendirilerek erkekler tarafından da törenlerde kullanılmıştır. Sağlık tanrısı Asklepios’un simgesi olan yılan figürü de Hellenistik Dönem takılarının sevilen motifidir. Hellenizmin erken dönemlerinde, aynı zamanda rölyefli diademler kullanılmıştır(Türe, 2002: 107,108).

Helenistik Dönemde takılar arasında küpeler önemli yer tutar. Bu dönemde hilal ve sandal formlu küpe geleneği terk edilmiş, hayvan ve insan başlı halka küpeler yaygınlaşmıştır. Disk başlı küpeler, en çok tercih edilen modeller olmuştur (Köroğlu, 2004: 27-30, Türe, 2002: 212).

Uçlarında insan ya da hayvan başları bulunan zincir kolyeler Hellenistik Dönemde moda olmuştur. Boyun takılarının güzel modellerinin biri olan bu zincir kolyeler altın tellerden yapılmış zincir tanelerin, yine zincir baklası şeklinde yontulup, örülmesi şekli ile oluşturulmuştur (Türe, 2002: 109).

Bilezikler Helenistik Dönemde de yaygın bir şekilde kullanılmıştır. Bileziklerde arslan, boğa, dana, koç, vaşak, ve köpek başları kullanılmıştır. Özellikle yılanbaşı bilezikler çok moda olup bunların bir ucu yılan başı bir ucu yılan kuyruğu biçimindedir.

Yüzükler erken Helenistik Dönemde mühür olarak kullanılmıştır. Mühür yüzüklerin kaş kısmında renkli taş veya cam uygulanmıştır. Yüzüğün üst kısmı düz bir tabla halinde bırakılmış ve üzerine bir taş yerleştirilmiş ya da metalin yüzeyine figür kazınmıştır. Bu model yüzükler daha sonra popülerliğini kaybetmiş; içi boş işlenip halka içinden astarlanarak kapatılan düz ya da kabaşon taşlı yüzükler moda olmuştur. Taşlı yüzüklerin ilk modellerinde de halka yüzük, yüzük tablasına dikine bağlanırken daha sonraları yüzük üste doğru genişletilmiş ve yüzük tablaları kademeli işlenmiştir. Daha sonra yüzük üste doğru genişletilmiş yüzük tablaları kademeli işlenmiştir. Helenistik yüzük taşlarındaki oymalar, dönemlerinin heykeltraşlık üsluplarını yansıtırlar. Kimisi güçlü bir gerçekçilik, kimisi abartılmış bir yumuşaklık gösterir. (Köroğlu, 2004: 30; Türe, 2002: 110-111).

Helenistik dönemde takı formlarının en ilginç olanı vücut takılarıdır. Bu takılarda göğsün hemen altında yerleştirilen büyük Herakles Düğümü ya da rozetin dört yanında çıkan zincirler, omuz üzerinden ve kalça hizasından döndürülerek sırtta birleştirilmekte ve gövdeyi kuşatmaktadır (Köroğlu, 2004: 30; Türe, 2002: 110-111).

Roma Döneminde altın ekonominin temelini oluşturmaktaydı. Yeteri kadar altın stoğu olan ülkeler zengin olarak kabul ediliyor ve bu dönemde altından yapılmış takılar zenginlik ve gösterişin simgesi olarak kabul ediliyordu. Roma Döneminde takılarda altının kullanımının yanı sıra yoğun olarak değerli taşlar da kullanılmıştır. (Ergil, 1991)

M.Ö. III.yy' da çıkartılan Lex Oppia Yasası ile altın takı kullanımı sınırlandırılmış ve bu sınırlama nedeni ile de kuyumculuk sanatı Akdeniz civarında yaklaşık 300 yıl kadar duraklamıştır. M.S. I.yy' da Augustus'un imparator olması ile Roma İmparatorluğunda başlayan barış ve refah dönemi sonrası söz konusu altından takı takılmasını sınırlayan yasalar işlevini yitirerek kuyumculuk sanatı yeniden canlılık kazanmıştır (Meriçboyu, 2001:198-199).

Roma Döneminde Anadolu'nun Hellen geleneği kısmen kesintisiz olarak devam etmiştir (Akurgal, 2007: 220). Hellenistik sanatına duyulan hayranlık nedeni ile Roma İmparatoru Augustus tarafından Yunan merkez atölyelerin en yetenekli ve başarılı metal ustaları Roma'ya getirtilmiştir. Dolayısıyla Roma atölyesi önceki dönemlere ve çağdaşlarına göre çok daha parlak konumdadır. Eyaletlerdeki atölyeler ise bulunduğu toprakların geleneksel öğelerinden esinlenerek özgün takılar üretmişlerdir(Meriçboyu, 2001:198-199).

Bu dönemde sert taşların kullanımı çoğalmış ve ucuz olan tunç ve altın taklidi takılar da kullanılmıştır. En çok kullanılan takı çeşidi küpe ve yüzüktür. Gerdanlık, bilezik, broş, saç iğnesi de bu dönemde kullanılan takılardandır. Zincir üzerine dizilmiş altın montürlü, değişik renklerde taşlarla düzenlenen kolyeler M.S.II. yy'dan itibaren çıkan özgün Roma modelleridir. Zincirlerin uçlarında insan ve hayvan figürleri kullanılmış, bunlardan halka ve çengel yapılarak kilit oluşturulmuştur (Şenocaklı, 2008: 17; Türe, 2002: 116). Bu zincir kolyelere takılan sarkaçların büyük kısmı koruyucu anlamlar taşımışlardır. Romalı kadın ve erkekler bol dökümlü giysilerini tutturmak için iri yuvarlak süslü tokalar takmışlardır (Köroğlu, 2004: 36).

Roma bileziklerinde, Hellenistik Dönem etkileri açıkça görülür. Roma Dönemi özgün bilezikleri, işlenmiş ve renkli süs taşları ile bezenmiş bileziklerdir.

Bunların yanı sıra enli altın plakalardan halka şeklinde kıvrılmış düz bilezikler ya da altın tellerden yapıp tellerin birleşme noktaları düğüm şeklinde bükülmüş basit bileziklerde bulunmaktadır. Bu döneme ait küpeler zengin çeşitlilik gösterir. Roma döneminde kadın ve erkeklerin her ikisinde de ellerinde çok sayıda yüzük taşıdıkları görülmektedir. Süs ve uğur yüzüklerinin yanı sıra resmi çok sayıda mevki ve rütbe işaretleri olarak kullanılmaktaydı. Nişan ve evlilik yüzükleri ilk Roma döneminde kullanılmış ve bu 2000 yıllık gelenek olarak günümüze kadar gelmiştir (Şenocaklı, 2008: 17; Türe, 2002: 116-117).

Bizans sanatı Ortaçağ Hristiyanlık sanatı olup, çağdaşı olan Avrupa kültürlerinden sanat anlamında farklı olarak; hem kendinden önceki ilkçağ sanat ve kültürünü hem de İmparatorluk sınırları içindeki halkın kültürünü Hristiyanlık inancı içinde yorumlayarak önemli bir kültür sentezi haline getirmiştir.

İnsanlığın ilk dönemlerinden itibaren başlayan mezar hediyesi geleneği Hristiyanlık kuralları gereği büyük oranda terk edilmiştir. Bu olgu takı sanatı ve sosyal yaşam konusunda önemli bir arkeolojik kaynağın da kesilmesine neden olmuştur. Ama yinede dini kurallara göre, gelenekler ağır bastığı için Bizans Dönemi mezarlarında az sayıda da olsa yüzük, küpe ve haç gibi bazı ziynet eşyaları günümüze ulaşmıştır. Bizans takı sanatı hakkında en önemli kaynaklar imparator ve imparatoriçelerle resmi ve dini törenlerin işlendiği heykeltıraşlık eserleri, dönemin yazılı kaynakları ve mozaiklerde görülmektedir (Şenocaklı, 2008: 17).

Bizans'ın erken döneminde takılarda Roma'nın sade ve dekoratif formlarının kullanımına devam edilmiştir. Roma geleneği olan nişan ve evlilik yüzükleri ile altın paraların kolye ve yüzük gibi takılarda kullanılması Bizans'ta da devam etmiş ve kültürel süreklilik içinde günümüze kadar ulaşmıştır (Şenocaklı, 2008: 16; Türe, 2002: 122). Evlilik yüzüğü, kolyesi ve kemerlerinde Hz. İsa'nın evlenen çifti taçlandırarak kutsaması sahnesi ve sağlık, uyum, huzur gibi iyilik temenni eden sözcükler yer almaktadır (Köroğlu, 2004: 45).

Çok çeşitli olan takılar arasında küpe önemli bir yer tutar. Küpe, Bizans'ta en sevilen takı olmuştur. Genellikle askı ve hilal tipleri kullanılmıştır. Roma döneminde sadeleştirilen askı küpeler, Orta Bizans Dönem'inde doğu etkisi ile karmaşık formlu iri ve gösterişli hal almıştır. Omuza kadar sarkan modelleri bile yapılmıştır. Roma Döneminde terk edilen hilal küpeler Bizans Döneminde yeniden moda olmuş ve genellikle gelinlere armağan verildiği için düğün törenlerinin bir parçası haline gelmiştir. Hilal küpelerin en yaygın olanı plaka altından kesilip,

motifleri ajur dövme veya kalem işi teknikleri ile işlenenleridir (Şenocaklı, 2008: 16; Türe, 2002: 123).

Bilezikler, düz halka formunda olup ve bazılarının yüzeyi mine ile çok renkli bezenmiştir. Kolyelerde ise en sevilen iri madalyon formlardır. Dinsel konulu madalyonlar yaygındır. Takılarda ağırlıklı olarak Hristiyan motifleri ve özellikle haç, Aziz ve Meryem tasvirleri kullanılmıştır (Şenocaklı, 2008: 16; Türe, 2002: 123).

Bizans'ın son döneminde ekonomik çöküş estetiğe ve sanat eserlerine de yansımış ve kuyumculuk ürünleri bronzdan yapılmış basit halk takıları şeklini almıştır. Bu dönemde ucuz halk takısı olan cam bilezikler yaygınlaşmıştır. Altın takılar eritilmiştir. Başkent İstanbul'da soylular için dikilen giysilerde değişik taşlarla değişik bezemeler yapılmıştır. Bin yıllık bir geçmişi olan ve kökleri M.Ö. III. binlere kadar inen antik kültürlere dayalı Bizans takı sanatı son dönemlerinde çağdaşı olan Anadolu Selçuklularını ve daha sonraki Osmanlı sanatını da teknik ve form olarak büyük oranda etkilemiştir (Şenocaklı, 2008: 16; Türe, 2002: 125).

Selçuklu Türkleri doğu ustalarının teknikleri ile Bizans kuyumcularının tekniklerini birleştirmiş ve takı da yeni bir sentez ortaya koymuşlardır (Kırtunç, 1990, 77; Megep, 2006: 21-24).

Selçuklu döneminde takılar altın, gümüş ve bronzdan yapılmıştır. Altın statü simgesi olarak daha çok Selçuklu sultanları ve diğer soylular tarafından kullanılmıştır. Halk arasında yaygın olarak bronzdan yapılmış takılar tercih edilmiştir. Selçuklu takılarında firuze, yakut ve inci en çok kullanılan süs taşlarıdır. Gösterişli takılar Selçuklu hanımları tarafından kullanılırken genç kızlar ise daha çok sade ve zarif modelleri kullanmışlardır. Selçuklularda hem erkekler hem de kadınlar takı kullanmışlardır (Megep, 2006: 21-24).

Anadolu Selçukluları Döneminde, süslemelerde bitkisel ve geometrik şekillerin yanında hayvan motifleri de kullanılmıştır. Selçuklu kuyumculuğunda kazıma, kabartma (repousse), kakma, delik işi, yaldız, savat ve Bizans etkisiyle mineleme tekniklerinin hepsi başarıyla uygulanmıştır (Yaşayan Anadolu Takılar, 2004: 14). Kakma tekniği, özellikle Selçuklular Döneminde, XII.yy'ın ortalarında büyük bir gelişme göstererek uygulanmıştır (Erginsoy, 1978: 40).

Osmanlı sanatının diğer alanlarında olduğu gibi kuyumculuğunda özünde, Türk, İslam ve Anadolu'nun geçmiş uygarlıklarından gelen sanatların sentezi vardır. İmparatorluğun yayıldığı üç kıtada geniş topraklar üzerindeki yerel kültürler ile Uzak Doğu, Orta Asya ve Avrupa'dan etkilenilmiştir. Yedi yüzyılı aşan tarihi boyunca

başlangıçta Bizans, Selçuklu, İran, Arap, Çin daha geç dönemlerde ise Rus ve özellikle de Avrupa ile gelişen ilişkileri sonucu batı etkileri, sanatın diğer alanları ile birlikte Osmanlı kuyumculuğunu ve özellikle de takı modellerini belirlemiştir. (Megep, 2006:24-34)

Osmanlı Devletinde Osmanlı kuyumcuları, Davut Peygamberin kuyumculuk mesleğinin piri olduğuna inanmaktaydılar (Kırtunç, 1990, 77).

Osmanlı padişahları hep sanatın bir dalıyla uğraşmışlardır. Yavuz Sultan Selim ve Kanuni Sultan Süleyman ise kuyumculuk sanatını öğrenmişler, bu sanatla uğraşmışlardır. Bu nedenle kuyumculuğa “Padişahların Mesleği” de denilmektedir (Sakaoğlu ve Akbayır, 2000, 114).

Osmanlı İmparatorluğu Döneminde İstanbul, dünyanın en önemli kuyumculuk merkezlerinden birisi olmuş ve Asya’dan, Afrika’dan çok değerli taşlar kervanlarla İmparatorluk merkezine getirtilmiştir (Savaşçın ve Türe,1986: 14).

Osmanlı kuyumculuğunda en çok kullanılan maden gümüştür. Müslüman erkeklerin altın kullanmalarının haram olduğuna ilişkin rivayetler, gümüşün altına göre daha ucuz olması, üzerinde gümüş bulundurmanın sevap olduğuna inanılması, paslanıp çürümemesi gibi nedenlerle gümüş kullanımı oldukça fazla olup, gümüşçülük en yaygın dal haline gelmiştir (Sakaoğlu ve Akbayır, 2000: 116).

Osmanlı kuyumcuları başlıca iki alanda üretim yapmışlardır; Birincisi, “Halliyat” denilen salt altın veya gümüşten yapılan türlü ziynet eşyası ve “Müzeyyenat” denilen altın veya gümüşten ziynet ve takıların kıymetli taşlarla bezeli olanların üretimi, ikincisi ise “Evani-yi Sim-ü zer” denilen, altından ve gümüşten kap kakak, sofra takımları, aydınlatma aygıtlar, kutu, çekmece gibi eşyaların üretimidir (Sakaoğlu, Akbayır, 2000: 112).Osmanlı dönemindeki takılarda, renkli taş kakma, oyma, niello (savat), filigre (telkari), hasır örme, mıhlama vemine teknikleri çoğu zaman bir arada kullanılmıştır. (Megep, 2006:24-34)

Osmanlılar zamanında kuyumculukta, diğer alanlarda olduğu gibi saray ve halk işi diye ayırım yapıldı. Saray için yapılan eşyalar kıymetli taşlarla süslenmiştir. Halk işi işlerde ise Anadolu’nun çeşitli yörelerinde üretilmiş ve daha çok gümüş bakır ve pirinç gibi daha ucuz madenlerin kullanıldığı tasarımlardır (Sakaoğlu, Akbayır, 2000: 99). Halk arasında saray modellerinin taklidi olan, benzer takıları kullanmak yaygın bir alışkanlıktır. Anadolu halkının yaygın olarak kullandığı takılar daha çok gümüş, mercan ve firuzeden yapılmıştır (Megep, 2006:24-34).

Osmanlı kuyumculuğunun merkezi İstanbul idi (Sakaoğlu ve Akbayır, 2000:113). Trabzon, Samsun, Sivas, Van, Erzincan, Erzurum, Gümüşhane, Bitlis, Diyarbakır, Mardin, Midyat, Şam, Halep, Kıbrıs ve Rumeli Prizren’de de kuyumcu atölyeleri vardı. (Megep, 2006:24-34)

Saray kuyumcuları, halka dönük üretim yapan ustalara, ürettikleri modeller, motifler, teknikler ile örnek olmuşlardır. (Sakaoğlu ve Akbayır, 2000: 114).

Süslenme insanlığın var oluşuyla başlayan, gelişen ve yaygınlaşan bir olgudur. Takılar da süslemenin en vazgeçilmez unsurlarındandır. Din, tılsım, büyü, uğur v.b. kavramların etkisiyle başlayan takı kullanımı, ölü hediyesi, tanrılara sunu, imtiyaz göstergesi, zenginlik ifadesi, hediye, güzel görünme ve süslenme gibi amaçları da kapsamıştır. Ancak günümüzde teknolojinin ilerlemesi, beğenilerin değişmesi ve farklılık arayışı, tasarımda çağdaş form ve çizgilerin hızla devreye girmesine neden olmuştur. Takı ürünü tasarımında, malzemelerin farklı teknikleri ve yorumlarla değerlendirilebilme olanaklarının gelişmesi, yeni arayışlara gidilmesini arttırmış ve yönlendirmiştir.

Günümüzde toplumlarda ekonomik sosyal ve kültürel değişmelerin yaşanması tabiki takı kültürü ve sanatını da etkilemiştir. Asırlardan beri devam eden takı takma kültürünü ve dolayısıyla takı çeşitliliğini de beraberinde getirerek günümüze kadar ulaştırmış ve özellikle son zamanlarda oluşan kullan-at düşüncesi ile geçmişin birikimi ile oluşan, büyük ustalıklarla üretilen takıların babadan oğula, anadan kıza, toruna bırakma geleneği yok olmaya yüz tutmuştur.

İnsan doğasında bulunan heyecan, tutku ve problemler, adeta ayna gibi özünde bulunan çok yönlülükle takıda kendini göstermektedir. Modern takı, hiçbir zaman modasal özentiye dayanan çıplak ve zevksiz dekoratif olgu ve statü sembolü olarak ele alınmamalıdır. Günümüz takı tasarımcısının takı anlayışı, yeni form, teknik ve dokusal özellikler aramak, mini plastik heykel olarak tanımlanabilecek, fonksiyonel, psikolojik içeriğe sahip, kullanıcısıyla özdeşleşen eserler vermek olmalıdır. Güzellikleri taklit edilemeyecek kadar derinlemesine uzanan süs taşlarından, altın, gümüş, platin gibi soy metallerin maddesel değerlerinin ardına saklanmadan, tasarım ve üretimi yapılmış olan takı, takı olma özelliğini koruyacak, sanat eseri niteliği kazanacaktır (Demirtaş, 1996).

Bu bölümümüzde geçmişten günümüze dek yaşayan uygarlıklardaki takı kültürü, sanatı ve çeşitleri hakkında kısaca değinilmiş olup bundan sonraki bölümde asıl konumuz olan Kahramanmaraş Arkeoloji Müzesin Deposunda yer alan bir takım

yüzük taşları hakkında bir çalışma gerçekleştirilecek olduğundan öncelikle birbirlerinin tamamlayıcısı olan yüzükler hakkında bilgilere değinmek gerekmektedir.

3.3.ANTİK DÖNEM TAKILARINDAN YÜZÜKLER

Parmağa takılan her çeşit taşlı ve taşsız takıya yüzük denilir (Arseven, 1998). Yunancada δακτύλιος, (δακτυλίδιου) κίρκος, κρίος, Latince “anulus (anellus), condalium, ungulus denilmektedir. Yüzükler binlerce yıl kadınlar ve erkekler tarafından süs eşyası, mühür, asalet ve rütbe belirtme, nişan, tılsım, nazarlık, anahtar taşıma ve zehir taşıma gibi işlevsel amaçlarla kullanılmışlardır (Marshall, 1907:15-49). Yüzükler aynı zamanda güç ve onur belirtisidir (Özbağı, 2002:793).

El bazen de ayak parmaklarına takılan yüzük halkalarının kesiti, yarım daire, kare, ince bant gibi farklı biçimlerde olabilmektedir. Düz halka yüzüklerin dışındakilerde üstte bulunan genişletilmiş kısma yüzük kaşı denilir. Yüzük kaşı kabartma veya oyma şeklinde olmakla birlikte mühür, motif ya da figürlerle bezenebilmektedir. Genel olarak yüzük kaşına yüzük taşının (gemma-gem) tutturulacağı bir montür yerleştirilmektedir. Montürün içine ise çeşitli formlarda yüzük gemleri oturtulmaktadır (Bingöl, 1999:35)

3.4.YÜZÜKLERİN TARİHSEL SÜRECİ

Yüzükler tarihin ilk dönemlerinden itibaren kadın ve erkekler tarafından sevilerek sıklıkla kullanılan bir takı türü olmuştur. Süs eşyası dışında mühür ve amulet olarak ta kullanılan yüzükler kimi zaman statü göstergesi olmuş kimi zaman evlilikte birliği, bağlılığı temsil etmiş ve kimi zamanda yapım malzemesine göre tedavi edici olduğuna inanılmıştır. Zamanla yüzük kullanımı ticaretin artmasıyla birlikte kültürel etkileşimin sonucu olarak tüm dünyaya yayılmış ve geçmişten günümüze kadar gelmiştir(Yinesor Demir, 2008:59).

Yüzük kullanımının başlangıcı konusunda henüz kesin bilgiler mevcut olmamakla birlikte, MÖ. III. binli yıllarda Sümer ve Mısır Uygarlıklarında yüzüklerin kullanıldığı bilinmektedir. Yunan sanatı birçok alanda olduğu gibi yüzük kullanımında da Doğu uygarlıklarından etkilenmiştir. Doğu'nun en önemli uygarlıklarından biri olan Mısır uygarlığında yüzük kullanımı, Eski Krallığın İlk Sülaleleri (M.Ö. III. binyıl) Döneminde ortaya çıkar ve Orta Krallık Döneminde (M.Ö. 2100-1555) yaygınlaşır. Bunun sonucunda Mısır'dan, adalar ve Anadolu

üzerinden yapılan kültür alış verişi sayesinde yüzük kullanımı Yunanistan'a dek gelmiştir. Bu dönem yüzüklerinde, doğan güneşin ve yaşamın simgesi olan skarabe şeklinde yontulmuş süs taşları kullanılmıştır (Yinesor Demir, 2008:59). Arkaik dönemde, Yunanistan' da yüzük sanatçıları yetiştiren bir okuldan bahsedilmektedir. Boardman J, 2001:194) Burada üretilen eserlerin kalitesi oldukça yüksektir. Boardman J, 2001:194).

Mısır'ın kutsal böceği olan skarebe şeklinde yapılan yüzükler çoğunlukla Nil nehri civarından elde edilen akik, karnelyan, sardoniks, kalsedon ve çakmaktaşı gibi malzemelerden yapılmıştır (Yinesor Demir,2008,59). Mısır'ın erken dönemlerinde ise fayans altın ve kıymetli taşlar kullanılmıştır (Özet, 2001: 84)Üst kısımları skarabe, alt kısımları ise çoğunlukla mühür olarak kazıma bezemelerle süslenen taş, dönebilecek şekilde yüzük halkasına monte edilmiştir. Bu sayede bir tarafı mühür diğer tarafı muska olarak kullanılmış ve mühürlere yüzük fonksiyonu da kazandırılmıştır. Skarebeler Mısır'dan farklı ülkelere ihraç edilmiş olup Anadolu ve İtalya' da çok sevilerek kullanılan bir tür olmuştur (Yinesor Demir,2008:59).

Klasik Dönemde yüzüklerde döner tablalı skrabe motifleri moda olmuştur. Süs taşları kullanılan ve arkasına mitolojik sahneler kazınan bu yüzükler hem ziynet eşyası, hem muska, hem de mühür işlevi görmüştür. Montürlü yüzüklerin de mühür olarak kullanımı yaygınlaşmıştır. Ayrıca masif altın yüzüklerin tablaları kalem işi tekniğiyle süslenmiştir(Türe, 2005:133) M.Ö. V. yy'a kadar yüzük taşlarındaki çerçeve çizgisi M.Ö. IV. yy'da ortadan kalkmış ve bunun yerine yer çizgisi çekilmiştir. Klasik Dönemde de Arkaik dönemdeki gibi yüzük halkaları altın, gümüş ve bronz gibi değerli madenlerden yapılmıştır (Yinesor Demir,2008:74).

M.Ö. VI.yy'ın 2. yarısında başlayıp M.Ö. V.yy'da gelişmiş şekilleri ile yapılan eserlerin Pers özelliği taşımasının yanında Doğu Yunan, Lidya ve Firig sanatı özelliklerini de taşıdığı döneme Greko-Pers Dönemi adı verilmektedir (Türe ve Savaşçın, 2002:94). Kuyumculukta Greko- Pers uslubu Hellenistik Dönem ve Roma Dönemi takılarında etkisini sürdürmüştür (Türe ve Savaşçın, 2002: 94).

Skarabe mühür yüzükler Greko-Pers yüzüklerinin karakteristik tipi olarak görülmüş ve bu mühürler genellikle saray üslubuna uygun şekilde işlenmiştir (Türe ve Savaşçın, 2002: 137). Anadolu'da Pers egemenliği döneminde önemli satraplık merkezlerinin Anadolu'da olması Daskyleion, Sardeis, Halikarnassos gibi kentlerde büyük sarayların kurulmasına neden olmuş, bu satraplık saraylarında yaşayan soylu Persler için Mühür olarak kullanılan yüzükler üretilmiştir.(Özet, 2001: 83)

Bu dönemde süs taşlarının yontulması suretiyle taban kısımlarına figürler oyularak mühür yapılan skarabelerde taş yuvasındaki üçgen granülasyon dizilerinin kullanılması Pers özelliğidir (Türe, 2005: 114; Meriçboyu, 2001: 128). Yine bazı yüzük halkalarında görülen elmas fasatlarını andıran baklava dilimli kesitli yüzeyler de yine Pers özelliğidir (Türe, 2005: 115).

Yarı değerli taşlar bu dönemde çok kullanılmıştır. Pers etkili mühür yüzüklerde yarı değerli taşlardan en sık kullanılan taşlar kalsedon ve hematitdir (Yinesor Demir, 2008: 80).

M.Ö. V. Yüzyılın başlarındaki ucu sivri, uzun oval ve uzun baklava biçimli Greko-Pers yüzük kaşları, bu yüzyılın ortalarında daha yuvarlatılarak oval kaş formu halini almıştır (Meriçboyu, 2001: 98). M.Ö. IV. yüzyılın ilk yarısında yüzük kaşları oval biçimli olup ortalarında ve sonlarında ise genişletilmiş oval biçimlidir (Meriçboyu, 2001: 118).

Hellenistik Dönemde yüzükler en çok kullanılan takılardan olmuştur. Bu dönemde yüzükler süs, mühür, nazar ve büyü amaçlı kullanılmışlardır. Bir önceki dönemin som altından yapılmış mühür yüzükleri geleneği bu dönemde de devam etmiştir. Kadınların kullandığı takılarda dişi aslan, koç, buzağı, geyik, ceylan, vaşak gibi hayvan başları ile süslü figürler kullanmıştır. Bu tür takılar karşı cinsi etkilemek için kullanılmış olup, erkeklerin kullandığı yüzüklerdeki hayvan figürleri gücü sembolize etmektedir (Yinesor Demir, 2008: 84).

Hellenistik dönemde, Ptolemaioslar döneminde Mısır ve İskenderiye’de yerel atölyeler bulunmaktadır. Mısır atölyesi uzun süre yüzük işlemiştir (Boardman J, 2001: 362).

Hellenistik Dönemde yüzüklerin masif altın olarak kullanımı sürerken, taşlı tipleri de moda olmuştur (Türe, 2005: 142-143). Erken Hellenistik Dönem yüzüklerinde yüzük halkası “U” biçimlidir ve kaş, yüzük halkasının üzerine monte edilmiştir. M.Ö. III. yy’ın ortalarından itibaren halka “D” kesitli, kaşları geniş oval biçimli ve dışa taşkın olmuştur. M.Ö. II. yy. başlarında bu tipte bazı değişimler olup; kaşın kenarı halka ile birleşir, halka boşluğu tam daire şeklini alır. Kaş yine oval ve dışa taşkındır. Bu yüzyılda taşlı değişik formda yüzükler ortaya çıkmıştır. İnce halkalı, halka boşluğu dairesel olan bu yüzüklerde halkanın kenarları yani omuzlar dikey devam eder ve yüksek oval kaşa yüzeyi bombeli bir taş yerleştirilir. Bazı yüzüklerde ise omuz iç bükey yükselir. M.Ö. II. yy.ın ikinci yarısında yüzüklerde

omuzlar içe doğru daha meyilli olur ve yüzük taşı küçülür. M.Ö. I. yy. da ise kaş yüksekliği çok az olup, omuzlar yuvarlak olur (Meriçboyu, 2001:178-180).

Hellenistik Dönemde yılan yüzüklerin yapımı da yeniliktir Yılan biçimli yüzüklerde yüzük halkası birkaç kez dolandır, bazen üzerine yılan derisini betimleyen kafes çizgisi de yapılır. Genel olarak yılan başı hafif yukarıya kalkıktır (Meriçboyu, 2001: 180).

Yine Hellenistik Dönemde iki halkanın yan yana gelmesiyle oluşan Isis-Hathor motifli ve dönemin sonlarına doğru ise Herakles Düğümü rgesi yerleştirilen yüzük formları ortaya çıkmıştır (Meriçboyu, 2001;181).

Erken Roma Döneminde geniş halkalı, geniş oval kaşlı yüzükler görülmeye başlanır. Augustus zamanında yeni bir yüzük biçimi ortaya çıkmış ve ufak değişikliklerle ileriki yüzyıllarda da kullanımı devam etmiştir. Bu yüzüklerde “D” kesitli halka omuzlara doğru kalınlaşır. Kaşın yüzeyi düz olup yzkteki oval yuvaya oval bir taş gömülür. Bu yüzükler masif olarak değil levhanın şekillendirilerek içine dolgu maddesi konulması ile yapılmıştır. M. S. II. yy’da da benzer şekilde yüzük halkasının yukarıya doğru kalınlaştığı, halka boşluğu ve kaş yüzeyinin yuvarlak biçim aldığı formlar belirgin hale gelmiştir. Bu yüzyılda yüzük taşları yarı gömük yapılmaya başlanılır. M.S. III. yy. da ise yuvarlak halka yerine, omuzları yukarı kalkık ve daha ince halkalı yüzükler yapılmıştır. Bu yüzüklerde kaş yüzeyi düzdür. Bazı yüzük halkalarında omuzlara kaşı taşıyan işlev kazandırılmıştır. Bu dönemde çift halkalı yüzükler de yapılmıştır(Tre ve Savacın, 2002: 117).

Roma Cumhuriyet Döneminde altın yüzükler, sadece st sınıf ve rütbeli kişilerin ayrıcalıklı kullanımında olup bir statü işareti olarak kabul edilmektedir. Senatörler bile ancak İ.Ö.III.yy’da da altın yüzük takma hakkına sahip olmuşlardır. Roma İmparatorluk Döneminde ise, kadınlar ve erkekler çok sayıda yüzüğü kullanmışlardır. Bu dönemde ss ve uğur, ödül ve başarı işareti, statü ve asker rütbe göstergesi ve mühür işlevi olmak üzere yüzük takma amacı çeşitlenmiştir. Özellikle mühür yüzükler, her şeyin damgalandığı ve belgelere bağlandığı bürokratik bir döneme girildiği için her sınıftan halk için bir gereksinim haline gelmiştir. Bu yüzüklerde taşın üzerinde basit bir monogram ya da portre bulunmaktadır. Tarihte ilk kez nişan ve evlilik yüzükleri de, Romalılar tarafından kullanılmıştır. Erken Dönemlerde basit demir halkalardan yapılan evlilik ve nişan yüzükleri, giderek enli şeritlerden altın alyanslara dönüşür. Bu yüzüklerin üzerinde, birlik ve uyum (concordia) simgesi olan birbirini tutmuş iki el kabartması işlenmiştir (Türe, 2005:

151). İlk kez Romalılar tarafından kullanılan gelenek yaygınlaşarak günümüz toplumlarınca benimsenerek halen kullanılmaktadır.

Geç Roma Döneminde ise ince halkalı, konik kaşlı, dışı çokgen içi yuvarlak halkalı olan yüzükler görülmeye başlanmıştır (Meriçboyu, 2001:229-238).

Roma Döneminde kameo taşlar sıklıkla kullanılmıştır. Kameo yapımında onyks, sardanyks ve nicola tercih edilmiştir. Açık ve koyu renkteki taşlara oyularak yapılan kameo intaglio motif, zıt renkteki zemin üzerine daha güzel bir görünüm almıştır. Bu dönemde bu türün cam taklitleri de fazlaca kullanılmıştır (Meriçboyu, 2001: 238).

Bizanslı kuyumcular Roma geleneğini sürdürmüşler ve Roma'nın tüm yüzük çeşitlerini ve süslemelerini kullanmışlardır (Erentürk, 2005).

Yüzükler Bizans toplumunda çok yaygın bir süs objesi olarak kullanılmıştır. Süs objesi olmanın yanında Roma'daki gibi mühür özelliği de gösteren yüzükler de kullanılmıştır. Genellikle yüzük kaşları metal üzerine kazıma tekniği ile yapılmıştır. Erken Bizans Döneminde yüzük kaşlarına baş harfleri yazma (monogram) tekniği dikkat çekmektedir. İlerleyen dönemlerde genellikle altından yapılmış yüzüklerde yüzük taşıma yüzük takan kişinin adının yazılması bir gelenek haline almış olup bunların bronzdan taklit edilenleri de yaygın bir şekilde yapılmıştır. Bazı yüzüklerde ikonografik semboller içeren; çok figürlü, İncil'e ait sembollerin yer aldığı tasvirler ile ön plana çıkar. Bu dönem yüzüklerinde kaşlar üzerindeki taşlara aile adı yazılması gelenek haline gelmiştir. Yine bu dönemde bazı yüzükler sağlık amacı ile kullanılmıştır (Kazhdan, 1991: 1796).

Romalılarda olduğu gibi Bizans takı kültüründe de evlilik yüzükleri çokça kullanılmıştır. M.S. VII.yy'dagelenekselleşen evlilik yüzükleri Bizans'ta genellikle sekizgen formda tasarlanmış ve üzerine gelin ve damadın silüetleriyle birlikte bir haç işareti de işlenmiştir (Türkoğlu, 2013:97-99). Bu yüzükler evli aileye şans getirmesi, onları nazardan koruması amacı ile kullanılmıştır (Kazhdan, 1991: 1796).

Osmanlı Döneminde; erkeklerin ok atarken kullandıkları zehir yüzüklerin ve mühür amaçlı kullandıkları yüzüklerin yanı sıra, genellikle tek taşlı süs amaçlı yüzüklere de rastlanır. Kadınlarda ise mühür yüzüklerden başka iri ve tek bir değerli taşın, çoğunlukla da elmasın kullanıldığı "tektaş" yüzükler, ortadaki taşın çevresinde bir çiçek motifi oluşturacak biçimde dizilen taşlardan oluşan "gül" yüzükler, gümüş ya da altından yuvarlakça çivi başı benzeri hafif bombeli yüzeyin üzerine ortaya en irisi olmak üzere aralıksız mihlanmış elmaslardan oluşan

divanhane çivisi motifinden esinlenerek adlandırılmış olan “divanhane çivisi” ile mekik biçimli yüzükler çokça kullanılan yüzük tipleridir (Özbağı ve Erkaplan, 2005: 1201)

Osmanlı mücevherlerinde çok renklilik hakimdir. Başta yüzük olmak üzere takılarda zümrüt, yakut, firuze, elmas, inci, mercan, yeşim, sedef ve akik en çok sevilerek kullanılan taşlardır. Bu taşlar imparatorluğun dört bir yanından getirtilip padişah ve ailesi için tasarlanmışlardır. Osmanlı mücevheri, saray beğenisi ve gereksinimleri temel alınarak tasarlanmıştır. Bunun yanı sıra siyasal ve kültürel ilişkilerin sonucunda ortaya çıkan yeni eğilimler de benimsenmiştir. Batı etkilerinin kendini göstermeye başladığı VIIIY.y’den itibaren abartılı büyüklükte takılar yoğun olarak kullanılmıştır (Salim ve Cenap: 2013)

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

YÜZÜKLERİN KULLANIM AMAÇLARI

4.1. MÜHÜR YÜZÜKLER

İlk olarak Asurlar ve Hititler tarafından kullanılan mühür yüzükler antik çağ yaşamının önemli bir parçası olmuştur. Greko-Pers ve Hellenistik Dönemde oldukça yaygın olan mühür özellikle Roma Döneminde aynı zamanda statü göstergesi haline gelmiştir. Ancak Roma Döneminin ilerleyen zamanlarında ise yiyecek maddelerine kadar her şeyin damgalandığı ve belgelere bağlandığı bürokratik bir dönemin başlaması ile mühür yüzükler her vatandaş için bir ihtiyaç haline gelmiştir ve her kesimden insanın kullandığı bir takı türü olmuştur. (Türe, 2005:151).

4.2. ASALET VE RÜTBE BELİRTEN YÜZÜKLER

Takı geleneğinin başladığı günden itibaren, takıların yapıldığı malzemeler kullanıcısının sosyal statüsüne göre farklılık göstermiştir. Genellikle zengin kesimin takıları, dönemine göre elde edilmesi zor olan malzemeler ile yapılmıştır. Zamanla takılar kişinin bulunduğu sosyal sınıf veya rütbesi ile ilişkilendirilmiştir (Yinesor Demir, 2008: 8).

Asalet ve rütbe göstergesi olan yüzükler özellikle Roma Döneminde yaygın olarak kullanılmıştır. Romalılar bu geleneği Etrüsklerden almışlardır. Roma Cumhuriyeti Döneminde M.Ö. 30 yılından önce bu yüzükler ordunun bütün sınıfları tarafından kullanılmıştır. Askerlikte rütbe gösteren yüzükler sağ ele takılmıştır. Özel durumlarda da İmparator askere olağanüstü ölçü ve ağırlıkta yüzükler de bahşetmiştir. Bu yüzüklerin kaşında İmparatorun sikkesi bulunmaktaydı. Yine askerlikte sadakat yemini edenler anısına da İmparator tarafından yazıtlı yüzükler de verilmekteydi. İmparatorluk Döneminde asker olmayan kişilere altın rütbe yüzük takma hakkı bahşedilmiş bu sayede rütbe belirten yüzükler siviller tarafından da kullanılmaya başlanmıştır. İmparator Augustus bilim adamlarına atlı sınıfın kullandığı yüzüklerden kullanma ihsanında bulunmuştur. Bu tür yüzüklerin zamanla

siviller tarafından kullanımına izin verilse de bu konuda belirli kurallar vardır. M.S. 23 te Senato tarafından alınan karar gereği sağ ellerinde altın yüzük taşınması için sadece iyi gelire sahip olunması yeterli olmayıp, bu kişilerin hür doğmuş bir baba ve büyükbabanın sülalesinden gelmiş olmaları gerekmektedir (Meriçboyu, 2001: 228).

4.3. NİŞAN VE EVLİLİK YÜZÜĞÜ

Antik çağlarda sevginin bir göstergesi olarak evlenmeye karar verenlerin birbirine gönderdiği yüzükler ilk kez Roma Döneminde nişan ve evlilik yüzüğü olarak kullanılır ve ilk zamanlarda demirden yapılan yüzükler daha sonraları altından yapılmaya başlanılmıştır. (Meriçboyu, 2001: 228; Şenocaklı, 2008: 17; Türe, 2002: 116).

Bu yüzüklerin üzerinde tokalaşan iki el (DextrarumIunctio) kabartması işlenmektedir. Bazı nişan ve evlilik yüzüklerinin üzerinde meli (bal) yazılıdır (Meriçboyu, 2001: 229). Bazı yüzüklerde ise kazıma tekniği ile erkek ve kadın portreleri de betimlenmiştir (Onurkan,1988:105). Geç Roma Döneminde M.S. V. Yüzyılda İmparator ailesi için savatlı şık yüzükler yapılmıştır. Bu yüzüklerin üzerindeki betimlemelerde bir haçın iki yanında imparator ailesinden bir kadın ve bir erkek betimi bulunmaktadır. Anadolu'daki nişan- evlilik yüzükleri enli şerit halkalar şeklindedir (Meriçboyu, 2001: 229- 236).

4.4. TILSIM-NAZARLIK OLARAK KULLANILAN AMULET YÜZÜKLER

Antik Çağlardan itibaren amulet olarak kullanılan yüzüklerin kaşındaki motifler özellikle seçilmiştir. Yüzük kaşlarına kazıma ve kabartma yöntemi ile insan gözü, kurbağa, phallos, Herakles düğümü vb. betimlemeler yapılmıştır. (Meriçboyu, 2001: 229).Ayrıca bezemelerin yanında yüzüğün malzemesi de amulet amaçlı seçilmekteydi. Örnek olarak gümüş ve bronz gibi metal yüzüklerin ve ametist, oniks gibi taşların kullanıcıyı kem gözlerden koruyacağına inanılmıştır (Meriçboyu, 2001: 233).

4.5.ANAHTAR TAŞIMAK AMAÇLI KULLANILAN YÜZÜKLER

Bu tür yüzükler Roma Döneminde çok moda olmuştur. Yüzüğün kaşına, bir çekmece veya kutuya ait minik bir anahtar eklenmiştir. Bu yüzüklerin tunçtan yapılmış olanları oldukça fazladır. Anahtar yüzükler parmakta devamlı takılmaktaydı (Meriçboyu, 2001: 229).

4.6.ZEHİR TAŞIMAK AMACI İLE KULLANILAN YÜZÜKLER

Antik Çağdan Osmanlı'ya kadar devam eden bir gelenek olan bu tür yüzüklerde kaş kısmının altına zehir saklanmıştır (Meriçboyu, 2001: 229).

4.7. TEDAVİ VE KORUNMA AMACIYLA KULLANILAN YÜZÜKLER

Antik Çağda çeşitli hayvan ve bitki tasvirleri bulunan yüzüklerin tedavi edici ve koruyucu olduğuna inanılmıştır. Örneğin grifon, sfenks betimlemeli yüzük taşlarının koruyucu etkisi olduğuna inanılmıştır (Meriçboyu, 2001: 229).

4.8.DİNSEL AMAÇLI KULLANILAN YÜZÜKLER

Çoğunlukla rahipler ve rahibeler tarafından kullanılan dinsel amaçlı yüzükler güzel görünmek ve tanrı ve tanrıçaları hoşnut etmek amacıyla kullanılmıştır. Dinsel anlam taşıyan yüzükler üzerinde genellikle tanrı ve tanrıça betimleri, dinsel simgeler ve yazılar yer almaktadır (Yinesor Demir,2008: 11).

4.9.SÜS OLARAK KULLANILAN YÜZÜKLER

İnsanoğlu var olduğu günden itibaren kullandığı çeşitli takılarla ve yöntemlerle etrafındaki kişileri etkilemek istemiştir. Paleolitik Döneme dek geri giden çeşitli yöntemlerle süslenme ile ilgili pek çok arkeolojik belge bulunmaktadır. Bu dönemde süs, büyü ve sosyal davranış kavramları ile birlikte süslenme ve takı taşımaya yönelik ihtiyacı da beraberinde getirmiştir. Bu bağlamda bir takı türü olan yüzüklerde tarih boyunca kullanılan diğer takılar gibi birçok farklı işlevselliğinin yanı sıra süslenme ihtiyacını da karşılamıştır (Meriçboyu, 2001:229).

Bu yüzükler kadınlar ve çocuklar tarafından kullanmışlardır. Değerli metal yüzükler yanında, değerli ve yarı değerli taşlardan da süs amaçlı yüzükler yapılmıştır (Meriçboyu, 2001:229).

BEŞİNCİ BÖLÜM

YÜZÜKLERDE YÜZÜK TAŞI OLARAK KULLANILAN DEĞERLİ VE YARI DEĞERLİ TAŞLAR

5.1.DEĞERLİ TAŞLAR

5.1.1. Elmas

Antik çağdaki adına "adamas, ἀδάμας" denilen elmas doğadaki en sert taşlardan biridir. (Yinesor Demir, 2008: 31) İç ve dış yüzeylerden ışığın yansımaya bağlı olarak gerek toplam iç yansımanın oluşmasına olanak veren yüksek kırılma değerinden, gerek olağan üstü sertlik derecesinden kaynaklanan eşsizliğinden, gerekse de doğada az çıkarılması nedeni ile eski çağlardan günümüze kadar, taşların en değerlisi olarak kabul edilmiştir. Renksiz olabildiği gibi, beyaz, mavi-beyaz, gri, sarı, kahverengi, turuncu, pembe, kırmızı, lavanta mavisi, yeşil, siyah gibi çeşitli renkte olanları da vardır. En kıymetlisi ve makbul olanı saydam, renksiz olanıdır. Elmas, M.S.XVI. yy'dan sonra tıraşlanarak işlenmeye başlamıştır. M.S. XX. yy'da kusursuz kesim şekli ortaya çıkmıştır (Köroğlu, 2004: 5, Şenocaklı, 2008: 31).

Sonsuz aşkın simgesini ifade etmekte olup, elmasın kadın ve erkek arasındaki aşkı güçlendirdiğine inanılmaktadır. Bu nedenle nişan yüzükleri ve alyanslarda elmas taşı tercih edilmektedir. Elmas yapısal olarak sert bir taş olduğu için Roma Döneminde askerler tarafından koruyucu tılsım olarak yenilmezliği simgelemek amaçlı kullanılmıştır. Yine elmasın geçmişten bu güne farklı toplumlarda hem kadınlar hem de erkekler için deliliğe, başarısızlığa, zayıflığa ve korkaklığa, zehirlere karşı koruyucu özellikler taşıdığına da inanılmıştır (Yinesor Demir, 2008:31).Bununla birlikte bazı elmasların lanetli oldukları da söylenir. Regent Koh-i Noor ve Hope elmasları bunlara örnek oluşturur. Bu elmasların sahiplerine çeşitli kötülükler getirdiğine inanılmıştır (Şenocaklı, 2008: 33).

5.1.2.Safir

Korindon (corundum) cinsi, koyu mavi renkte saydam bir taş olan safir, demiroksit içerir. (Köroğlu, 2004: 6). Safirler güzelliğini ve gücünü renklerinden

almaktadır. Koyu mavi ve daha uzak mesafeden bakıldığında siyahımsı renge ve sadece kesilmiş taşların yan tarafından bakıldığında görülebilen mavi renge sahiptir. Safken renksiz olan taşın içindeki demir titanyum taşın mavi olmasına yol açar. Değerli çakıllar içerisinde çıkarılırlar (Şenocaklı, 2008: 51).

Safir taşının büyülere karşı koruyucu özelliğine inanılır. Bu taşın insana doğruluk gibi özellik kattığı da iddia edilmektedir (Şenocaklı, 2008: 53).

Safir, Hellenistik Dönemde az, Roma ve Bizans Döneminde fazlaca kullanılmıştır (Meriçboyu, 2001: 21).

5.1.3. Yakut

Korindon (corundum) cinsi, saydam sert ve en kıymetli taşlardan biridir. Yakut soyluluk taşı olarak bilinmektedir. Pembeden koyu kırmızıya değişen tonlara hakimdir. Bazen parlak, bazen tuğla kırmızısı, bazen de şarap kırmızısı olabilir. En kıymetli yakut en parlak kan kırmızısı olandır. Yakuta kırmızı rengini veren içindeki krom oranıdır. Doğal yakutları yapay olanlardan ayırmak için ısıtma yöntemi kullanılır. Eğer taş gerçek değilse kırılır veya erir. (Köroğlu, 2004: 6, Şenocaklı, 2008: 49).

Bu taşın, insanı mutsuzluk, talihsizlik, zehir, hastalık, zihinsel bozukluk gibi çeşitli kötülüklerden koruduğuna inanılmaktadır (Şenocaklı, 2008: 49).

Ana kaynakları Uzak Doğudadır. Yakut Hellenistik Dönemden itibaren kullanılmaya başlanılmıştır (Meriçboyu, 2001:21).

5.1.4. Zümrüt

Saydam yeşil renkli bir beril çeşididir (Köroğlu, 2004: 6). Zümrütler açık yeşil, koyu yeşil veya yaprak yeşili olabilir. Zümrüt fazla parlaklığa sahip olmayıp en parlağı orta koyuluktadır. (Şenocaklı, 2008: 61). Antik Çağda bu taşlar kabaşon adı verilen tarzda kesilmiştir. Taşın en iyi örnekleri Ural Dağlarından gelmekteydi. Bu taş en çok altın takılarda kullanılmıştır. Pahalı olduğu için Roma Döneminde cam taklitleri yapılmıştır (Meriçboyu, 2001: 21).

Zümrüdün bir sevgilinin aşkını ifade etmesinin en iyi yolu olduğu ifade edildiği gibi yağmur yağdırdığına ve kadınları kısırlıktan ve ya diğer hastalıklardan koruduğuna da inanılırdı. Bu nedenlere bağlı olarak etkisini en fazla boyunda kullanıldığında gösterdiğine inanılmaktaydı (Şenocaklı, 2008: 63).

5.2. YARI DEĞERLİ TAŞLAR

5.2.1. Balgam Taşı

Hacıbektaş taşı olarak ta bilinir. Yarı saydam beyazımsı açık renktedir. İçinde lekeler bulunur (Meriçboyu, 2001: 21).

5.2.2. Kuvars

Kuvars kelimesi almanca kelime olan “guerkluterz” kelimesinden gelmektedir. Kuvars ailesine ait taşlar, çeşitli renklerde saydam bazen de opak görünümdedir. Parlaklığı, şeffaflığı ve sahip olduğu güzel renklerinden dolayı süs eşyalarında kullanılır. Kuvars dumanlı hatta siyah bir görüntüde, beyaz, sarı, kahverengimsi, mor, pembe renklerde olabilmektedir. Büyük damarlar halinde olan beyaz süt tonu kuvars en yaygın olanıdır (Köroğlu, 2004: 6, Şenocaklı, 2008: 65).

Kuvars ailesine ait taşlar Antikçağ kuyumculuğunda en çok kullanılan taş cinsleridir (Meriçboyu, 2001:21).

Kuvarsın zihinsel konsantrasyonu sağladığına inanılır. Şeffaf olanına kaya kristali, pembe olanına aşk taşı, beyaz kuvarsa süt kuvarsa dumanlı kuvarsa ise rüya taşı denilmektedir (Şenocaklı, 2008: 65).

Kuvars grubu yarı değerli süstaşları, Eski Çağlarda Anadolu’da doğal formlarıyla, sonraki dönemlerde ise belirli formlarda işlenerek dönemin dinsel ve kültürel anlayışlarını günümüze kadar taşıyabilmiştir (Dubin, 1995).

5.2.3. Amatist

Eflatun ile mor arasındaki çeşitli tonlara hakim olan, dayanıklı sert bir kuvars çeşididir. Ametiste mor yakut da denilmektedir. (Şenocaklı, 2008: 65- 67). Bu taşın rengi, içindeki manganez oksitten gelir ve açık eflatundan koyu menekşeye kadar değişir. Sertlik derecesi 7’dir. Bu taşın adı eski Yunancada sarhoş olmayan anlamına gelen “amethystos” kelimesinden gelir. Bu taşı takan kişilerin sarhoş olmaktan korunduğuna inanılmıştır. Tipik rengi yamalar şeklinde görülen koyu mordur. Renginin çeşitli yamalar ya da bantlar halinde dağılımı karakteristiktir. Menekşe renkli safirlere benzerlik gösterir. Güçlü ışık ve güneş ışığı altında kırmızımsı bir renk alır. (Köroğlu, 2004: 6, Şenocaklı, 2008: 65- 67). Çeşitli medeniyetlerde psikopos taşı, hayırlı taş, tedavi veya aşk taşı olarak ta tanımlanır. (Şenocaklı, 2008: 67).

5.2.4. Granat (Lal Taşı/ Grena / Garnet)

İsmi Latince nar anlamına gelmektedir. Volkanik kayaların içinde parça parça bulunan granat, özellikle Helenistik Dönemden itibaren kullanılmaya başlanılmıştır. Rengi genelde kırmızımsı kahverengidir. Pembe, sarı, turuncu, siyah, zümrüt yeşili ve belirgin kırmızı, açık kırmızı, mor kırmızı koyu siyahımsı kırmızı olanları da vardır. Vişneçürüğü rengindeki granat en değerli olanıdır. Genelde yarı mat olan kristaller şeffaf duru ve parlak yüzeylidirler (Köroğlu, 2004,6; Şenocaklı, 2008: 69). En güzel granat taşı Hindistan kaynaklı olandır. Görselliğinden dolayı altın takılarda tercih edilmiştir. (Meriçboyu, 2001: 20-21)

5.2.5.Yeşim (Nefrit)

Yeşim yarı ve tam şeffaflık arasında değişen güçlü bir şekilde birbirine tutunmuş taneciklerden oluşur. En belirgin özelliği dirençli olmasıdır. Pembe ve açıktan koyuya doğru yeşilin pek tüm tonlarına sahiptir. En değerlisi zümrüt yeşilidir. Parlak ve saydam olmayan bir taştır. ‘Çin’ de çok değerli bir taş olarak kabul edilir. Çin iş adamları ellerinde yeşim taşından bir tılsım tutarak önemli alış verişe gitmektedirler. İspanyollar ve Amerika yerlileri bu taşı böbrek hastalıkları için kullanmışlardır. Yine bu taşın akıl hastalıklarına ve doğum sancılarına iyi geldiğine inanılmaktadır (Şenocaklı, 2008: 79).

5.2.6.Lapis Lazuli (Lacivert Taşı)

Altın parıltılı, koyu mavi renkte bir taştır. (Meriçboyu, 2001:s.20)Mat veya yarı mat olabilir. Taklidi çok üretilmiştir (Köroğlu, 2008, 6, Şenocaklı, 2008: 76) Bu taş yalnızca Afganistan’da çıkartılmakta olup bu nedenle oldukça değerlidir (Konuk ve Aslan, 2000, 15.)

Lacivert renginden dolayı göklerin sembolü olarak bilinir. Çocukları hastalıktan koruduğuna inanılır (Şenocaklı, 2008: 76).

5.2.7. Firuze (Turkuaz)

Antik ismi callais’ tir. Gök mavisinden, yeşilimsi maviye kadar pek çok tonu vardır. Bazı firuzelerin içlerinde ince siyah damarlar bulunur (Şenocaklı, 2008: 76).

5.2.8. Akik (Agat, Oniks)

Antik ismi achates' tir. Değişik renkli ve eş merkezli, düzgünce dairelerden oluşan kalseduan topraklarına akik denmiştir. Siyah-beyaz, gri damarlı ve daha pek çok rengi mevcuttur. Tipik rengi mavi, beyaz, gridir. En değerli türleri şeffaf ile yarı saydam arası olan kahverengimsi sarı, kırmızı, siyah- yeşil, siyah-beyaz taşlarıdır. Ayrıca değişik çizgi ve desenlere sahip bantlı akik çeşitleri de vardır. Siyah ve beyaz bantlı olanlarına oniks denmiştir. Bu grup taşlar kameo, mühür ve yüzük taşı yapımında dikey ve yatay kesildiğinde farklı renkler aldığı için tercih edilmiştir. Günümüzde en değerlisi pırasa yeşili olarak bilinen parlak yeşil renge sahip olandır. Roma Döneminde camdan yapılmış taklitleri yaygın olarak kullanılmıştır. Sentetiği yoktur (Köroğlu,2008: 6; Şenocaklı, 2008: 79).

5.2.9.Bantlı Akik

Çeşitli renklerde düzensiz bantlar şeklindedir. Bu bantlar birbirine paralel olup köşeli dönüşler ve dalgalı kavisler halindedir. Çoğunlukla boncuk yapımında kullanılır. (Meriçboyu, 2001: 20-21)

5.2.10. Kalseduan

Kuvars ailesinden Kryptokristalin çeşitidir. Sert bir taş olup yarı saydam, beyazdan maviye veya mavimsi griden grimsi kahverengiye değişen renklerde olabilmektedir. Doğada sık bulunan bir taş cinsidir. Anadolu'da özellikle Bilecik bölgesinde büyük kaynakları vardır. Boncuk, mühür, yüzük taşı yapımında kullanılır. Özellikle Perslerde yaygın olarak kullanılmıştır. Kalseduan ismini Kadıköy'ün antik ismi olan Kalhedon'dan almıştır (Meriçboyu, 2001: 20).

5.2.11. Opal

Kimyasal yönden yapısında %100 su bulunan silisyum mineralidir. Beyaz veya açık gri, soluk yeşil, gök mavisi, duman grisi, siyah, sarı ile turuncu arası veya kırmızı renk olacak şekilde çeşitli renkleri vardır. Opal derken akla ilk gelen süt rengindeki beyaz renkli olanıdır. Opal gökkuşağı taşı olarak bilinir ve güvensizliğe karşı taşınır. Umudu arttırdığına inanılır. Opal çelişkili taşlardan biri olup, bir yandan taşıyanı felaketlerden koruduğu diğer yandan sahibine talihsizlik getirdiği söylenir (Köroğlu, 2008: 7; Şenocaklı, 2008: 77).

5.2.12. Kaya Kristali (Necef)

Kristalin içeren tabii kuvarsdır. Renksiz ve saydam bir taş olan kaya kristali sert, soğuk ve çift kırılmalıdır (Köroğlu, 2008: 7).

Roma Dönemine göre Antik Yunanda daha fazla kullanılmıştır. Kaya kristalinin suyun çok düşük ısıda donmasıyla oluşmuş bir taş cinsi olduğu tahmin edilmektedir. Kristal kelimesi Yunancadaki buz kelimesinden türemiştir (Konuk ve Aslan, 2000: 15).

Türkiye’de Çatalca, Kazdağı ve Karacadağ’dan çıkartılmaktadır (Meriçboyu, 2001: 20).

5.2.13. Hematit

Hematit, koyu metalik gri görünümlü bir demir oksittir. Theophrastos’a göre pıhtılaşmış kan görüntüsünden dolayı ismi Yunanca kan anlamındaki “haimatitis” kelimesinden gelmektedir. Hematit toz haline getirildiğinde kırmızı renk almaktadır. Antik Yunan’da nadiren, Roma’da ise sıklıkla kullanılmıştır (Konuk ve Aslan, 2000: 16).

5.2.14. Japs

Kuvarsın masif çeşididir. Opak ve çeşitli renklerdedir. Ufak benekler ve ya lekeleri vardır. Koyu portakal renkli olan cinsi Roma Dönemi’nde sıklıkla kullanılmıştır (Meriçboyu, 2001: 21).

5.2.15. Jasper

Bir kalseduan çeşididir. En yaygın renkleri kırmızı, sarı ve turuncudur. Serpiştirilmiş kırmızı noktalar içeren yeşil çeşidi, yaygın olarak kantaşı veya heliotrop olarak adlandırılmaktadır. M.S. II. ve III. yy’da Roma Dönemi yüzük taşlarında, sarı ve kırmızı jasper çok moda olmuştur. Sık olmasa da aynı dönemde beyaz, kahverengi, sarı ve siyah parçalar içeren benekli taşlar da kullanılmıştır (Konuk ve Aslan, 2000: 15).

5.2.16. Sard

Kornalinden, parlak ve genelde koyu kıvılcımsı kahverenginde ve damarsız oluşu ile ayrılmaktadır. Yarı saydam bir taştır. Altın takılarda kullanımı tercih edilmiştir. Lydia Bölgesinde kullanılması nedeni ile krezüs taşı adını da almıştır (Meriçboyu, 2001:21).

5.2.17. Karnelian (Kırmızı Akik)

Genelde ten kırmızısı renktedir. Ancak sarımsı kırmızıdan, kırmızımsı kahverengine değişen çeşitleri de vardır. Yarı saydam, damarlı, sert ve kırılmaz yapısı vardır. Sıcakta rengi koyulaşmaktadır. Boncuk ve süs taşı yapımında her dönemde yaygın olarak kullanılmıştır. Mücevher yapımında en çok beğenilen taş cinsleri arasındadır (Meriçboyu, 2001: 21).

5.2.18. Krisopraz

Yeşil renkte ve yarı saydam bir taştır. Boncuk ve yüzük taşı yapımında kullanılmıştır. İsmi Grekçeden gelmekte olup khrysos (altın) ve prasios (pırasa) kelimelerinin birleşmesinden türemiştir (Meriçboyu, 2001: 21).

5.2.19. Topaz

Sert, saydam ve çift kırılmalı bir taştır. Alüminyum silikat içerir. Renksiz olanları da olmakla birlikte genellikle sarı ve portakal rengi olanları vardır. Roma Döneminde kullanılmaya başlanılmıştır (Meriçboyu, 2001: 21).

5.2.20. Turmalin

Saydam bir taş olup erguvan rengindedir. Baron silikati ve alüminyum karışımından oluşur. Siyah gölgeleri vardır. Isındığı zaman kırmızımsı erguvan renk alır. Roma Dönemi'nde kullanılmakla birlikte en çok Bizans Dönemi'nde kullanılmıştır (Meriçboyu, 2001:21).

ALTINCI BÖLÜM

YÜZÜKTAŞI OLARAK KULLANILAN SÜS TAŞLARI (GEM-GEMME)

6.1. TANIMI VE YAPIM TEKNİKLERİ

Süs taşları; doğada ender bulunması ve belirli fiziksel ve kimyasal ayrıcalıkları nedeniyle, özel öneme sahip malzemeler olup tarih öncesi çağlardan beri güzellik, zenginlik ve statü göstergesi olmuştur (Sdugeo, 2011: 9)

Bir taşın süs taşı sayılabilmesi için temiz, şeffaf, etkileyici renkte olması, sertlik, kırılganlık, darbelere ve dış etkenlere dayanıklılığı gibi özelliklere sahip olması gerekmektedir. Bir objeyi değerli kılan temel kriteronun az rastlanılır olmasıdır. Bunun dışında taşınabilirlik, kesilebilme, parlatılabilme, ışık yansıtma, ışık kırma, şekillendirmeye uygunluk, bünyesinde safsızlıklar içermesi gibi bazı özelliklerde taşların değerlerini belirleyen ve artıran diğer unsurlardır. Kıymetli ve yarı kıymetli taşların hepsi kendilerine ilişkin bazı özelliklere sahiptirler. (Sdugeo, 2011: 9)

Süs taşı sanatı antik çağ kuyumculuğunda atölyeleri olan bir sektör haline gelmiştir. Sert ve değerli taşlar ana madde olarak kullanılmıştır. Ürün yapımında bu tür taşların kullanılması yapılan ürünün hem değerini arttırmakta hem de taklit edilmesini zorlaştırmaktaydı. Kolayca deforme olmayan sert taşlar uzun süre kullanılmaktaydı. Değerli taşlar zengin kesime hitap ederken, daha az kazançlı kesim ise malzemesi daha ucuz taşları tercih etmişlerdir. Mineral içeren bu taşların en çok çıkarıldığı maden ocakları Hindistan veya Kızıldeniz bölgesinde bulunmaktaydı. Derinden çıkartılan kayalar içerisinden temizlenerek elde edilen bu taşlar Akdeniz ülkelerine ihraç edilmekteydi. Doğu ve Kuzey Akdeniz bölge ulusları oldukça zengin olduklarından ithal edilen bu taşlara açık pazarları bulunmaktaydı. (Güler, 1995: 445).

Değerli olan süs taşlarının biriktirilmesi her dönemde vaz geçilmez bir tutku olmuştur. Bunların arasına katılan tasvirli değerli taşlar ise bu tutkuyu daha cazip

hale getirmiştir. Tabi ki bu toplumun soylu ve varlıklı kişileri tarafından yapılabilmekteydi. Kıymetli taşlardan yapılan koleksiyon daima bir servet olarak görülmüştür. Sahibini toplum içinde imtiyazlı bir konuma getirmiş, ona sosyal ve ictimai durumunda ayrıcalık, ticaret ilişkilerinde ise teminat sağlamıştır. (Güler, 1995: 445).

Her süstaşının Mohs sertlik skalasında 1-10 arası bir sertlik derecesi vardır. Buna dayanarak işlenecek süstaşı, kendisinden daha yüksek sertlik derecesine sahip bir süstaşı ya da malzemenin toz haliyle birbirine sürtülerek şekil almıştır. Paleolitik Dönemden Tunç Dönemi ortasına kadar insanlar sileks (çakmaktaşı), obsidien gibi silisli sert taşları işleyip bunlardan balta, keski gibi aletler ya da ok ve mızrak uçları yapmışlardır Bu basit ama işlevsel teknoloji on binlerce yılda geliştirilmiştir. (Güney, 2012: 17-21).

Neolitik Dönemde taş aletlerin yüzeylerinin sürtülerek cilalanması ve daha fonksiyonel hale getirilmesi gerçekleştirilmiştir. Eski çağlarda süstaşları yontma ve kesme olmak üzere iki teknik kullanılarak işlenmiştir. Obsidien, ametist, kaya kristali gibi sert süstaşları yontma tekniğiyle işlenmiştir. Sivri uçlu bir metal parçası, zemine çakılarak dikine sabitlenmiş, işlenecek taş bunun üzerine tutturulmuş, boynuz başlı bir çekiçe taşa hafif darbeler vurularak yongalar kopartılmıştır. Bu işlem için taşı sert darbelerden korumak ve darbelerin esnek olmasını sağlamak için başı boynuzdan yapılmış çekiçler kullanılmıştır. (Güney, 2012: 17-21).

Kesme tekniği kuvars ailesi süstaşlarından daha az sertliğe sahip süstaşları için obsidien ve çakmaktaşı uçlarla uygulanmış, kuvars grubu süstaşları ise daha geç dönemde keşfedilen sertliği yüksek yakut, zümrüt, safir, elmas ve zımpara uçlarla kesilmiştir (Türe ve Savaşçın, 2000).

Hellenistik Dönemden itibaren elmas ve safir uçlar, sert süstaşlarının oyma ve delme işlemlerinde kullanılmaya başlanmış, aşındırıcı olarak bunların tozlarından yararlanılmıştır. Sertlik dereceleri düşük süstaşları içinse en uygun aşındırıcı olarak kum kullanılmıştır. (Türe ve Savaşçın, 2000). İşlenen süstaşlarının cila işlemi için daha önce bahsedilen benzer aşındırıcıların çok ince zerrecikli toz hali süstaşının yüzeyine sürtülerek yapılmıştır. Çeşitli çap ve kalınlıktaki kesme ve cilalama diskleri ile kürevi oyma uçları dönen mil üzerine takılarak süstaşlarının kesimi, kabaşon boncuk işlenmesi, boncukların delinmesi ve desen oluşturulması hızlı ve muntazam şekilde yapılmıştır (Dubin, 1995). Ancak, desen işleme konusunda çok küçük çapta ve kalınlıkta olanlar için bu oyma ve delme uçlarının yapımı için gelişmiş bir demir

işleme teknolojisi gerekliliği vardır (Türe ve Savaşçın, 2000 ve 2002). Yine eski çağlarda süstaşlarını delme işlemi, yumuşak malzemeden yapılmış matkap ucuna delinecek süstaşından daha sert bir aşındırıcı yerleştirilerek gerçekleştirilmiştir. (Türe ve Savaşçın, 2000 ve 2002).

Neolitik Çağ ile birlikte, kullanılmaya başlanılan taşlar takı tarihinde uzun bir dönem yukarıda da anlatıldığı gibi farklı yöntemlerle kesilip, şekillendirilip parlatılmış ve tıraşlama yöntemlerinin keşfedilmesiyle birlikte taşların ışıltısı arttırılmıştır. Teknolojinin gelişmesiyle birlikte süs taşları, değerli ve yarı değerli diye ayrılmışlardır (Koroğlu, 2004; 4-5). Bu taşlar Heykeltıraşlığın ve kuyumculuğun birleştiği ortak sanat ürünü olarak gelişme ve yaygınlaşma süreci içerisinde ayrı bir kimlik kazanarak süs taşı işlemeciliği, atölyeleri olan kuyumculuğun bir alt dalı olarak farklı bir sektör halini almıştır (Güler, 1995: 445). Sert ve değerli taşlar bunların ana maddeleri olmuştur. Pahalı taşların taklidinde cam kullanılmıştır (Konuk ve Aslan, 2000: 11).

Mücevher, heykel, duvar ve vazolarda genellikle işlenmiş değerli veya yarı değerli taşlara gem (Latince'de gemma) adı verilmektedir. (Konuk ve Aslan, 2000: 10).

Gem adı verilen bu süs taşlarının sistematik olarak sınıflandırılması ve tanımlanması bilimine Gemoloji (Lafli, 2012:134), Eskiçağda işlenmiş gemolojik materyallerin yani değerli ya da yarı değerli süs taşlarının fiziksel ve kimyasal olarak zarar görmeden incelenmesini tanımlanmasını sağlayan bilim dalına da Arkeogemoloji ya da Arkeo-Mineraloji adı verilmektedir (Hatipoğlu, 2005; Rapp, 2009).

Gemoloji, süstaşı özelliği taşıyan her türlü malzemenin, yeryuvarında oluşumundan, tüketicinin beğeni ve kullanımına kadar geçen süreçteki her yöntem ve işlemi konu alan bilimsel ve ticari uğraşıdır (Hatipoğlu, 2011a).

Elde edilen gemolojik materyallere göre gerçek anlamıyla arkeo-gemoloji, Mezopotamya'da, Mısır'da ve Anadolu'da, M.Ö. IV. binli yılların sonlarına doğru başlamıştır. O dönemlerdeki uygarlıkların hem metalleri şekillendirebildiğini hem de sert taşları kesme ve cilalamada başarılı oldukları bilinmektedir. (Akurgal, 2000; Türe, 2005).

Gemmaları konu alan sanat dalında kullanılan belirleyici iki terim vardır. Bu terimlerden (negatif)“intaglio” taşa kazılmış anlamına, (pozitif) “cameo” ise taşın üzerine işlenmiş kabartma anlamına gelmektedir. Üzerine cameo veya intaglio ile

süsleme yapılmış taşlar Antik Dönemde daha çok yüzük taşlarında kullanılmıştır. Bu ürünler Antik Dönem öncesinde Protohistorik Dönemde glyptik olarak kullanım görmüş ve silindir mühürler bu teknikle yapılmıştır. Daha sonraki dönemlerde ise yüzük kaşlarına yerleştirilen intagliolar ile mühür geleneği devam etmiştir. Bu tür örneklerde taşa kazınmış yazıtlar ile yazınsal ibarelere yer verilmiş olup bu ibareler basılan alanda okunmalarını kolaylaştırmak amacı ile taşın üzerine yazının ters yönünde yazılmıştır. (Lafli, 2012: 134).

Gem taşlarının işlenmesi teknik açıdan bir hayli zor bir işlem olup erken örnekler elle işlenmekteydi. Daha sonraki dönemlerde ise matkap kullanılmaya başlanılmıştır. Taşlar üzerine bezemeler ve sahneler işlenirken büyüteç kullanılıp kullanılmadığı konusunda kesin bir bilgi bulunmamaktadır. (Lafli, 2012:134). Anadolu'da intaglio sanatı M.Ö. V.yy'akadar doğudan alınan bilgilerle geliştirilmiştir. Bu dönemde Mısır ve Fenike etkisi ile skarabe mühürler yaygındır. İntaglio sanatı M.Ö. V. yy.'dan Hellenistik Döneme kadar gelişim süreci göstermiştir. Gemoloji sanatı Hellenistik Dönem ile beraber Roma Dönemi'nde devam edeceği forma ve mekanizmaya bürünmüştür. Roma Dönemi'nde intaglionun yanı sıra cameoda yaygınlaşmıştır. Cameo sanatı Hellenistik Dönemde M.Ö. III. yy'da görülmekteydi. Büyük İskender sonrasında doğu ticaret yollarının gelişmesi ile Hellenistik tarzdaki gem taşları daha geniş coğrafyalara yayılmıştır. Roma Dönemi gem taşları Hellenistik stilde üretilmiştir. Bu taşların kaliteleri M.Ö. II. yy'ın sonlarına doğru düşmüştür (Lafli, 2012: 134). Roma Dönemi'nde cameo tekniğinde cam süs eşyaları üretilmiştir. Bu teknikte cam üretmek zor olduğundan gemoloji ustaları ve atölyeler ancak o dönemin büyük ve zengin kentlerinde bu işi gerçekleştirmişlerdir. Bu zarif sanat Roma Dönemi'nde çok sevilerek kullanılmıştır. Bu sanatta yapılmış yüzük taşlarının çoğu Augustus ve Julius - Claidus Sülalesi boyunca (M.Ö. 27-M.Ö. 68) üretilmiştir. Bu sanat tekrar M.S. IV. yy'da canlanmış ancak Geç Roma'da nadiren görülmüştür. Cameo camları batı dünyasında M.S. XVIII. yy'a kadar unutulmuş olup İslam dünyasında ise M.S. IX-X yy'larda kullanılmıştır. (Lafli, 2012:135)

KATALOG

7.1.TANRILAR

7.1.1.Apollon

KATALOG NUMARASI: 1

Adı: Yüzük Taşı

Envanter Numarası: 20.35.79

Cinsi: Cam

Ölçüleri:

Uz:1.3 cm

Gen:0.5 cm

Geliş Şekli: Satın alma (Osman Aksoy, 2.8.1979.,850L.,Kahramanmaraş / Göksun)

Durumu:İyi

Tanımı:Apollon ayakta sola dönük durmaktadır. Sağ elinde defne dalı tutmakta, sol dirseğini bir sütuna dayamış ve elini yukarı kaldırmış vaziyettedir.

Dönemi: M.S. II. yy.

Benzerleri: Konuk ve Arslan, 2000, s. 30, no: 6

7.1.2.Eros**KATALOG NO:2**

Adı: Yüzük Taşı

Envanter Numarası: 6.24.76

Cinsi:

Ölçüleri:

Uz: 1.7 cm

Gen:0.3 cm

Geliş Şekli: Satın alma (Osman Aksoy, 24.11.1976.,1000 L., Kahramanmaraş/Göksun)

Durumu: Kenar kısmında kırık mevcut.

Tanım: Lir çalan Eros ayakta sola dönük, hareket eder vaziyettedir. Yer çizgisi mevcuttur.

Dönemi: (Döneminin stil ve formlarındaki benzerliğinden dolayı) M.Ö. I. yy.

7.1.3.Kanathl Eros

KATALOG NO: 3

Adı: Yüzük Taşı

Envanter Numarası: 19.16.73

Cinsi: Sard

Ölçüleri:

Uz: 1 cm

Gen:0.2 cm

Geliş Şekli: Satın alma (Nedim Çankaya, 16.2.1973.,25 L., Kahramanmaraş)

Durumu: Üst kısmında deformasyon mevcut.

Tanımı: Kanatlı Eros bir meşale üzerinde sağa dayanmaktadır, ayağını arkaya doğru kaldırmıştır.

Dönemi: M.S.II.-III. yy.

Benzerleri: Konuk ve Arslan, 2000, s. 78, no: 54

7.1.4. Herakles

KATALOG NO: 4

Adı: Yüzük Taşı

Envanter Numarası: 2435

Cinsi: Akik

Ölçüleri:

Uz: 1 cm

Gen: 0.3 cm

Geliş Şekli: Satın alma (Osman Çetin Aktepe, 4.6.1971., 50.L., Kahramanmaraş)

Durumu: Üst kısmı kırık ve noksan.

Tanımı: Herakles başı profilden sola dönüktür. Baskı izi oval biçimdedir.

Dönemi: (Döneminin stil ve formlarındaki benzerliğinden dolayı) M.S.II.-III. yy.

7.1.5.Hermes

KATALOG NO: 5

Adı: Yüzük Taşı

Envanter Numarası: 12.18.85

Cinsi:Karnelien

Ölçüleri:

Uz: 1 cm

Gen:0.9 cm

Geliş Şekli:Satın alma (Osman Aksoy, 10.5.1985.,3000 L.,Kahramanmaraş/Göksun)

Durumu:Kırıklar mevcut

Tanımı:Hermes ayakta sola dönük, sağ elinde para kesesi tutmakta,sol kolundan pelerin sarkmaktadır.

Dönemi: M.S. II. yy.

Benzerleri:Konuk ve Arslan, 2000, s. 88, 89, no: 64, 65

7.1.6. Zeus

KATALOG NO: 6

Adı: Yüzük Taşı

Envanter Numarası:47.3.73

Cinsi:Karnelien

Ölçüleri:

Uz:1.3 cm

Gen:0.3 cm

Geliş Şekli: Satın alma (Bekir Kıymaz, 13.8.1973.,125 L., Kahramanmaraş/Göksun)

Durumu: Ön yüzde deformasyon mevcut.

Tanımı: Zeus sola dönük oturur vaziyette, solda Nike onu çelenkle onurlandırmakta, sağda Fortuna ayakta bereket boynuzu tutmaktadır.

Dönemi: (Döneminin stil ve formlarındaki benzerliğinden dolayı) M.S.II.-III.yy.

7.2. TANRIÇALAR

7.2.1. Aphrodite/Venüs

KATALOG NO: 7

Adı: Yüzük Taşı

Envanter Numarası: 34.19.82

Cinsi: Cam

Ölçüleri:

Uz: 0.9 cm

Gen: 0.5 cm

Geliş Şekli: Satın alma (Osman Aksoy, 10.11.1982.,1250L., Kahramanmaraş/Göksun)

Durumu:İyi

Tanımı: Aphrodite Anadyomene, cepheden, çıplak ayakta durmakta, yukarı kaldırdığı elleriyle her iki yandan saçlarını tutmaktadır. Yer çizgisi vardır.

Dönemi: M.S. III. yy.

Benzerleri:Maaskant-Kleibrink, M., 1971, no: 48.; Konuk ve Arslan, 2000, no:2;Yinesor Demir, 2008, Eskişehir, s.121 Kat.23

7.2.2. Athena/Minerva

KATALOG NO: 8

Adı: Yüzük Taşı

Envanter Numarası: 12.38.73

Taşın Cinsi: Kalseduan

Ölçüleri:

Uz: 0.9 mm

Gen: 0.5 mm

Geliş Şekli: Satın alma (Ömer Konaklı , 13.2.1973.,100L., Kahramanmaraş)

Durumu: İyi

Tanımı:Korint miğferli Athena başı profilden sola dönüktür.

Dönemi:M.S.II.-III. yy

Benzerleri:Spier 1992: no. 272, 471, s.108, 179,Yinesor Demir,2008.s.114, kat.no

KATALOG NO: 9

Adı: Yüzük Taşı

Envanter Numarası: 8.1.78

Cinsi: Sardoniks

Ölçüleri:

Uz: 1.6 cm

Gen: 1.1 cm

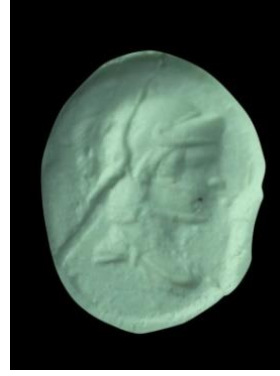
Geliş Şekli: Satın alma (Temel Gök, 5.7.1978.,3000 L.,Kahramanmaraş)

Durumu:İyi

Tanımı:Korint miğferli Athena ayakta sola dönük durmakta, ileri uzattığı sağ elinde Nike, sol elinde mızrak tutmaktadır.

Dönemi: M.S. I.II yy.

Benzerleri: Konuk ve Arslan, 2000, s. 55, no: 31

KATALOG NO: 10

Adı: Yüzük Taşı

Envanter Numarası: 7.9.79

Taşın Cinsi: Bantlı Akik

Ölçüleri:

Uz: 1.5 cm

Gen:0.9 cm

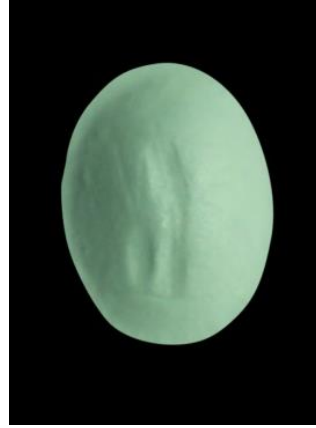
Geliş Şekli:Satın alma (Osman Aksoy, 26.1.1979.,850L.,Kahramanmaraş/Göksun)

Durumu:Kenarlarda kırıklar mevcut.

Tanımı:Athena'nın miğferli büstü sağa dönük.

Dönemi:M.Ö. II.I. yy.

Benzerleri:Yinesor Demir, 2008,s. 114.kat. 16;Konuk ve Arslan, 2000, s. 198, no: 171.

KATALOG NO: 11

Adı: Yüzük Taşı

Envanter Numarası: 28.11.79

Taşın Cinsi: Akik

Ölçüleri:

Uz: 0.9 cm

Gen: 0.3 cm

Geliş Şekli:Satın alma (İzzet Coşkun, 14.8.1979.,650L.,Kahramanmaraş)

Durumu:Taş iyi durumda, figür siliktir.

Tanımı:Athena cepheden ayakta durur vaziyette. Sağ elinde kalkan ve mızrak tutmaktadır.

Dönemi: M.S. I.II. yy.

Benzerleri:Yinesor Demir, 2008, s. 117. kat. 19 Konuk ve Arslan, 2000, s. 55-57, no: 31-33

KATALOG NO: 12

Adı: Yüzük Taşı

Envanter Numarası:43.23.82

Cinsi:Akik

Ölçüleri:

Uz: 0.8 cm

Gen: 0.6 cm

Geliş Şekli:Satın alma(Osman Aksoy, 23.12.1982.,2250L.,Kahramanmaraş/Göksun)

Durumu:Kenar kısmı kırık ve azda olsa noksan.

Tanımı:Athena, bir elinde mızrak diğer elinde tanımlanamayan bir nesne (muhtemelen evreni simgeleyen küre) tutmaktadır.

Dönemi:M.Ö. IV.-I. yy.

Benzerleri:Güney,2012, s.31 Res. 3.İzmir Arkeoloji Müz.19.193 envanter numaralı eser.

7.2.3.Fides**KATALOG NO: 13**

Adı:Yüzük Taşı

Envanter Numarası: 2445

Cinsi:Jasper

Ölçüleri:

Uz: 1.2 cm

Gen: 0.3 cm

Geliş Şekli: Satın alma (Arif Türkavut, 26.6.1971.,100.L., Kahramanmaraş)

Durumu: Bir kısmı kırık ve noksan.

Tanımı:Fides ayakta sola dönük. Sağ elinde meyve tabağı sol elinde bir nesne (başak?) tutmaktadır. Baskı izi oval şekildedir.

Dönemi: (Döneminin stil ve formlarındaki benzerliğinden dolayı) M.S. II.-III. yy.

KATALOG NO: 14

Adı:Yüzük Taşı

Envanter Numarası:11.24.78

Cinsi:Akik

Ölçüleri:

Uz: 1.2 cm

Gen: 0.4 cm

Geliş Şekli:Satın alma (Osman Aksoy, 12.7.1978.,1700 L.,Kahramanmaraş/Göksun)

Durumu:İyi

Tanımı:Fides ayakta sola dönük. Sağ elinde meyve tabağı sol elinde bir nesne (başak?) tutmaktadır. Baskı izi oval şekildedir.

Dönemi:(Döneminin stil ve formlarındaki benzerliğinden dolayı) M.S. II.-III. yy.

KATALOG NO: 15

Adı:Yüzük Taşı

Envanter Numarası: 28.12.79

Cinsi: Akik

Ölçüleri:

Uz: 1 cm

Gen: 0.3 cm

Geliş Şekli: Satın alma (İzzet Coşkun, 14.8.1979.,650 L., Kahramanmaraş)

Durumu: Figür siliktir.

Tanımı:Fides ayakta, gövde cepheden, baş sağa dönük, sol elinde meyve tabağı, sağ elinde bir nesne tutmaktadır.

Dönemi: (Döneminin stil ve formlarındaki benzerliğinden dolayı) M.S.III.-IV.yy.

7.2.4 Hera/Juno

KATALOG NO: 16

Adı: Yüzük Taşı

Envanter Numarası:6.23.76

Cinsi:Akik

Ölçüleri:

Uz: 0.8 cm

Gen: 0.6 cm

Geliş Şekli:Satın alma (Osman Aksoy, 24.11.1976.,900 L.,Kahramanmaraş/Göksun)

Durumu:Deformasyon mevcut

Tanımı:Hera/Juno, sola dönük durmakta. Sağ elinde tuttuğu asaya yaslanmış vaziyettedir. Sol elinde olasılıkla patera tutmaktadır.

Dönemi:M.S. I-II. yy.

Benzerleri: Konuk ve Arslan, 2000, s. 120, no: 96;Yinesor Demir, 2008,s. 112.kat. 14;

7.2.5.Nemesis**KATALOG NO: 17****Adı:** Yüzük Taşı**Envanter Numarası:** 55.9.73**Cinsi:** Akik**Ölçüleri:****Uz:** 0.8 cm**Gen:** 0.2 cm**Geliş Şekli:** Satın alma (S.SafıArığ, 18.1.1974.,120 L., Kahramanmaraş/Göksun)**Durumu:**İyi**Tanımı:** Nemesis ayakta, gövde cepheden baş sola dönüktür. Sol elinde dal tutmakta, sağ eliyle omzundan giysisini çekmektedir.**Tarihlendirme:** M.S.I.-II. yy.**Benzerleri:** Spier 1992: s. 108, no, 269

7.2.6.Triptolemos/Bonus Eventus

KATALOG NO: 18

Adı:Yüzük Taşı

Envanter Numarası: 14.10.73

Cinsi:Karnelien

Ölçüleri:

Uz:0.8 cm

Gen: 0.2 cm

Geliş Şekli: Satın alma (Abuzer Narin , 16.2.1973.,50 L., Kahramanmaraş)

Durumu:Kırıklar mevcut

Tanımı:Triptolemos (Bonus Eventus) ayakta sola dönük, arkaya doğru kaldırdığı sol elinde dal tutmaktadır.Yer çizgisi mevcut.

Tarihlendirme:M.S. II. yy.

Benzerleri: Konuk ve Arslan, 2000, s. 63, no: 39; Zazoff. 1983, 230.

7.2.7.Tykhe/Fortuna**KATALOG NO: 19****Adı:** Yüzük Taşı**Envanter Numarası:** 11.23.78**Cinsi:**Sard**Ölçüleri:****Uz:** 1.3 cm**Gen:**0.9 cm**Geliş Şekli:** Satın alma (Osman Aksoy, 12.7.1978.,1700 L., Kahramanmaraş/Göksun)**Durumu:**Kırk ve noksan**Tanımı:** Antiocheia Tykhesi sol elinde başak tutarak kayalar üzerinde sağa dönük oturmaktadır.**Dönemi:**(Döneminin stil ve formlarındaki benzerliğinden dolayı) M.S.III. yy.

KATALOG NO: 20

Adı: Yüzük Taşı

Envanter Numarası: 12.14.84

Cinsi: Karnelien

Ölçüleri:

Uz: 0.8 cm

Gen: 0.2 cm

Geliş Şekli: Satın alma (Osman Aksoy, 15.6.1984.,1850 L.,Kahramanmaraş/Göksun)

Durumu: Kırk ve noksan

Tanımı: Tykhe/Fortuna ayakta sola dönük durmakta; baş profilden, vücut cepheden betimlenmiştir. Sol elinde bereket boynuzu ve sağ elinde dümen tutarken; sol bacağının arkasında küçük bir gemi provasıyla tasvir edilmiştir.

Dönemi: M.S. I. yy.

Benzerleri: Konuk ve Arslan, 2000, s. 101, No: 77. Yinesor Demir, 2008,s. 124.kat. 26;Gaziantep Arkeoloji Müzesi 10.14.78envanter numaralı eser.

7.3. MİTOLOJİK YARATIKLAR

KATALOG NO: 21

Envanter Numarası: 2260

Adı:Yüzük Taşı

Cinsi: Akik

Ölçüleri:

Uz: 1.3cm

Gen: 0.3 cm

Geliş Şekli: Satın alma (Hüseyin Sağlam, 23.10.1973.,10.L., Kahramanmaraş)

Durumu: Kenar kısımları kırık ve noksanlar mevcut.

Tanımı:Horoz bacakları üzerindeki gövdenin önünde sağa bakan Silenos maskesi, gövdenin arka kısmı horoz şeklinde olup; boyun ile baş ise at şeklindedir.

Hippalektryon (horoz-at) tipinin kombinasyonu şeklindedir.

Dönemi:MÖ. I. yy.

Benzerleri:Konuk ve Arslan, 2000, s. 131, no: 107. Demir, 2008, s. 167. kat. 69;

KATALOG NO: 22**Adı:** Yüzük Taşı**Envanter Numarası:** 18.22.73**Cinsi:**Akik**Ölçüleri:****Uz:** 0.8 cm**Gen:** 0.2 cm**Geliş Şekli:** Satın alma (Ömer Konaklı, 14.2.1973.,50 L., Kahramanmaraş)**Durumu:**İyi**Tanımı:**Keçi başlı, keçi ayaklı, balık gövdeli mitolojik yaratık olan Capricorn betimi.Augustus'un burcu ve IV.Scythica lejyonunun sembolüdür.**Dönemi:** M.Ö. IV.-V. yy.**Benzerleri:** Önal, 2006, s.106,271 lev.44-45; Laflı,2012, s. 140, res.17.

KATALOG NO: 23

Adı:Yüzük Taşı

Envanter Numarası: 12.17.85

Cinsi:Akik

Ölçüleri:

Uz: 0.9 cm

Gen: 0.2 cm

Geliş **Şekli:**Satın alma (Osman Aksoy, 10.5.1985.,3000 L.,Kahramanmaraş/Göksun)

Durumu: İyi

Tanım:Keçi başlı, keçi ayaklı, balık gövdeli mitolojik yaratık olan Capricorn betimi. Augustus'un burcu ve IV.Scythica lejyonunun sembolüdür.

Dönemi: MÖ IV-V.yy.

Benzerleri: Önal, 2006, s.106,271 lev.44-45; Lafli,2012, s. 140, res.17.

KATALOG NO: 24

Adı:Yüzük Taşı

Envanter Numarası:5.94.75

Cinsi:Karnelien

Ölçüleri:

Uz: 1 cm

Gen: 0.9 cm

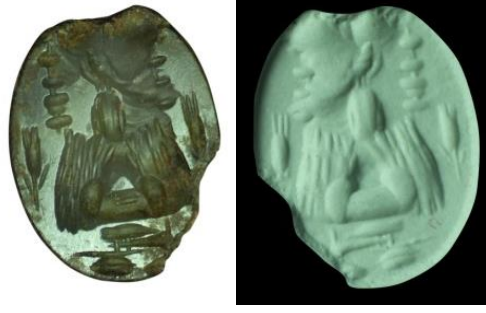
Geliş Şekli: Satın alma (Arif Türkavut, 21.2.1975.,60 L.,Kahramanmaraş)

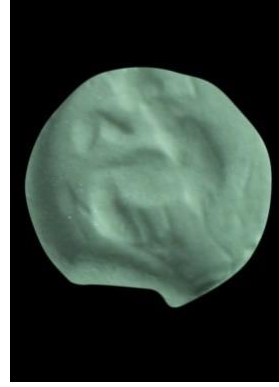
Durumu: Kenarda kırık ve noksanlar mevcut.

Tanım:Gövdesinin üst kısmı at alt kısmı balık olan mitolojik yaratık Hippocamopos betimi.

Dönemi:MÖ. IV.-V. yy.

Benzerleri:Güney, 2012, şekil 3.17s.46 İzmir Müzesinde yer alan 7.883 envanter nolu eser.

KATALOG NO: 25**Adı:**Yüzük Taşı**Envanter Numarası:**13.22.79**Cinsi:** Kalseduan**Ölçüleri:****Uz:** 1.7 cm**Gen:** 0.3 cm**Geliş Şekli:** Satın alma (Mehmet Yeter, 29.6.1979.,1090 L., Kahramanmaraş)**Durumu:** Kırık ve noksan.**Tanım:** Başaklar arasında gril betimi, solda standart yer alır.**Dönemi:**(Döneminin stil ve formlarındaki benzerliğinden dolayı) M.S.II.-III.yy.

KATALOG NO: 26

Adı: Yüzük Taşı

Envanter Numarası:4.21.80

Cinsi:Karnelien

Ölçüleri:

Çap: 0.9 cm

Geliş Şekli: Satın alma (Ahmet Bağcı, 13.6.1980.,1550L.,Kahramanmaraş)

Durumu:Kırık ve noksan.

Tanım:Kentauros betimi.

Dönemi:MÖ. I. yy.

Benzerleri: Yinesor Demir, 2008, s.168 kat.70; Furtwangler, A., 1892, no: 3329

Richter, G.M.A., 1956, no: 399.;

KATALOG NO: 27

Adı:Yüzük Taşı

Envanter Numarası:8.35.80

Cinsi: Doğal Taş

Ölçüleri:

Uz: 1.2 cm

Gen: 0.2 cm

Geliş Şekli: Satın alma (Osman Aksoy, 15.10.1980.,1510L., Kahramanmaraş/Göksun)

Durumu:İyi

Tanım: Silen ve keçi sola dönük, ağaçta tulum yer alır. Keçi arka ayakları üzerinde durarak ağaca tırmanmaktadır.

Dönemi: (Döneminin stil ve formlarındaki benzerliğinden dolayı) M.S.I.-II.yy

KATALOG NO: 28

Adı:Yüzük Taşı

Envanter Numarası:16.6.80

Cinsi:

Ölçüleri:

Uz: 1.6 cm

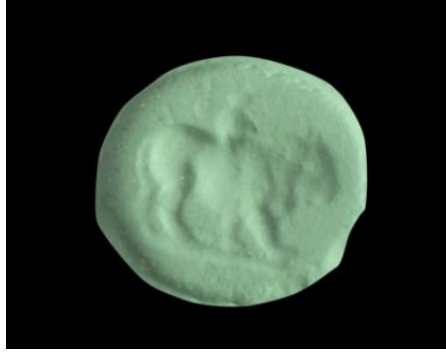
Gen: 0.4 cm

Geliş Şekli: Satın alma (Yusuf Ray, 26.11.1980.,1500 L., Kahramanmaraş)

Durumu: İyi

Tanım: Grifon profilden sağa dönük betimlenmiştir.

Dönemi: (Döneminin stil ve formlarındaki benzerliğinden dolayı) M.Ö.I.-M.S.I. yy.

KATALOG NO: 29

Adı:Yüzük Taşı

Envanter Numarası:7.11.79

Cinsi: Cam

Ölçüleri:

Uz: 1 cm

Gen: 0.2 cm

Geliş Şekli: Satın alma (Osman Aksoy, 26.1.1979.,850L.,Kahramanmaraş/Göksun)

Durumu:İyi.

Tanım:Sırtında bir insan taşıyan aslan sağa doğru yürümektedir. Yer çizgisi mevcut.

Dönemi:M.S. I.-II.yy.

Benzerleri: Konuk, ve Arslan, 2000, s. 131, no: 107.

7.4. HAYVAN FİĞÜRLÜLER

7.4.1 Aslan

KATALOG NO: 30

Adı:Yüzük Taşı

Envanter Numarası:12.12.84

Cinsi:Cam

Ölçüleri:

Uz: 1 cm

Gen: 0.4 cm

Geliş Şekli: Satın alma (Osman Aksoy, 15.6.1984.,1850L.,Kahramanmaraş/Göksun)

Durumu:İyi

Tanımı:Sağa doğru yürüyen aslan betimi.

Dönemi:M.S. I.-II. yy.

Benzerleri: Konuk ve Arslan, 2000, s. 131, no: 107.

7.4.2. Balık**KATALOG NO: 31****ADI:** Yüzük Taşı**Envanter Numarası:** 1363**Cinsi:** Jasper**Ölçüleri:****Uz:** 0.7 cm**Gen:** 0.2 cm**Geliş Şekli:** Satın alma (Hüseyin Aksu, 6.11.1967.,10.L., Kahramanmaraş)**Durumu:** İyi.**Tanımı:** Yunus balığı tasviri.**Tarihlendirme:** M.Ö. I.yy**Benzerleri:** Konuk, ve Arslan, 2000, s. 169, no: 145.; Yinesor Demir, 2008, s 160, kat. No 62, Maddoli, G., 1965, no: 893.; Dusingberre, E.R.M, 2005, no: 51, fig. 61.

KATALOG NO:32

Adı: Yüzük Taşı

Envanter Numarası: 14.8.72

Cinsi: Karnelien

Ölçüleri:

Uz: 0.9 cm

Gen: 0.3 cm

Geliş Şekli:Satın alma (M.Tahir Eralp, 23.5.1972.,166.L.50 kr, Kahramanmaraş)

Durumu:Sağlam

Tanımı: Sağa doğru yüzen stilize balık

Dönemi: M.S.III.-IV. yy.

Benzerleri:The Hague,1072, 1073;Berry coll.,250;Karapanos coll.,565

KATALOG NO: 33

Adı:Yüzük Taşı

Envanter Numarası:18.4.79

Cinsi: Akik

Ölçüleri:

Uz: 0.8 cm

Gen: 0.3 cm

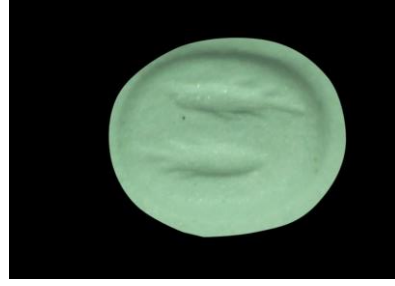
Geliş Şekli: Satın alma (H.Ali Satıcı, 19.7.1979.,1090L.,Kahramanmaraş/Göksun)

Durumu:Üzerinde çizikler mevcut.

Tanımı:Yunus balığı tasviri

Dönemi:M.S I.yy.

Benzerleri:YinesorDemir, 2008,s.160.kat.62;Maddoli, G., 1965, no: 893.; Konuk ve Arslan, 2000, s. 169, no: 145.; Dusinberre, E.R.M, 2005, no: 51, fig. 61.

KATALOG NO: 34

Adı:Yüzük Taşı

Envanter Numarası:28.21.85

Cinsi: Akik

Ölçüleri:

Uz: 0.9 cm

Gen: 0.7 cm

Geliş Şekli: Satın alma (Halil Çetin, 5.12.1985.,4000 L.,Adana/Düziçi)

Durumu: İyi

Tanımı:Biri sağa, diğeri sola doğru yüzen iki balık tasviri.

Dönemi:M.S.III.-IV. yy.

Benzerleri: Konuk ve Arslan, 2000, s. 157 , no: 133.;The Hague,1072, 1073;Berry coll.,250;Karapanos coll.,565

7.4.3. Karınca

KATALOG NO: 35

Adı:Yüzük Taşı

Envanter Numarası:20.41.79

Cinsi: Akik

Ölçüleri:

Uz: 0.6 cm

Gen: 0.2 cm

Geliş Şekli: Satın alma (Osman Aksoy, 2.8.1979.,710L.,Kahramanmaraş/Göksun)

Durumu: Kırık mevcut

Tanımı:Karınca betimi.

Dönemi:(Döneminin stil ve formlarındaki benzerliğinden dolayı) M.Ö.II.-I. yy

Benzerleri: Yinesor Demir, 2008, s. 165.kat.62;

7.4.4. Karides

KATALOG NO: 36

Adı: Yüzük Taşı

Envanter Numarası: 31.4.73

Cinsi: Karnelien

Ölçüleri:

Uz: 1.5 cm

Gen: 0.2 cm

Geliş Şekli: Satın alma (Süleyman Safi Arığ, 10.7.1973.,50L.,
Kahramanmaraş/Göksun)

Durumu: İyi

Tanımı: Karides Betimi.

Dönemi: M.S.II. yy.

Benzerleri : Konuk ve Arslan, 2000, s. 156, no: 132;

7.4.5. Keçi

KATALOG NO: 37

Adı: Yüzük Taşı

Envanter Numarası: 5.95.75

Cinsi: Jasper

Ölçüleri:

Uz: 0.9 cm

Gen: 0.3 cm

Geliş Şekli: Satın alma (Arif Türkavut, 21.2.1975.,60 L., Kahramanmaraş)

Durumu: İyi

Tanımı: Dağ keçisi profilden sola dönüktür.

Dönemi:(Döneminin stil ve formlarındaki benzerliğinden dolayı) M.Ö. III.-I. bin

KATALOG NO: 38**Adı:**Yüzük Taşı**Envanter Numarası:**15.32.92**Cinsi:** Sard**Ölçüleri:****Uz:** 1.5 cm**Gen:** 0.5 cm**Geliş Şekli:**Satın alma (İstirdat, 19.11.1992.,50.000L.,Kahramanmaraş)**Durumu:** İyi**Tanımı:**Sağa doğru koşan keçi başını sola doğru çevirmiş; sol tarafta keçinin arkasında bir ağaç yer almaktadır. Yer çizgisi mevcut.**Dönemi:**M.S. II.yy**Benzerleri:** Konuk ve Arslan, 2000, s. 141, no: 118.

7.4.6. Kuşlar

KATALOG NO: 39

Adı: Yüzük Taşı

Envanter Numarası: 18.36.73

Cinsi: Cam

Ölçüleri:

Uz: 1.3 cm

Gen: 0.4 cm

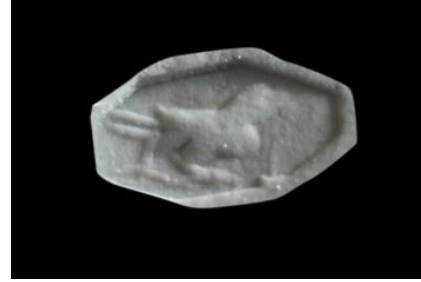
Geliş Şekli: Satın alma (Ömer Konaklı, 14.2.1973.,100 L., Kahramanmaraş)

Durumu: Kenarında kırıklar mevcut

Tanımı: Gagasını sola çevirmiş kartal sağa dönük durmaktadır. Yer çizgisi var.

Dönemi: M.S.I.-II. yy.

Benzerleri: Konuk ve Arslan, 2000, s. 145, 146, 147,, no: 121, 122, 123; Kochcoll
291

KATALOG NO: 40

Adı:Yüzük Taşı

Envanter Numarası:55.8.73

Cinsi: Karnelien

Ölçüleri:

Uz: 1.4 cm

Gen: 0.6 cm

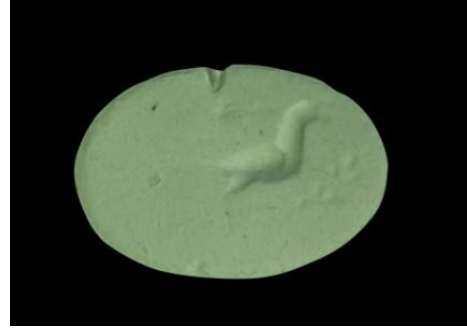
Geliş Şekli: Satın alma (S.Safi Arıç, 18.1.1974.,120 L.,Kahramanmaraş/Göksun)

Durumu:İyi

Tanımı:Papağan bir dal üzerinde ayakta sağa dönük durmaktadır.

Dönemi:M.S.II.III. yy.

Benzerleri:Konuk ve Arslan, 2000, s. 154- 155, no: 130-131;

KATALOG NO: 41

Adı:Yüzük Taşı

Envanter Numarası:6.22.76

Cinsi: Sard

Ölçüleri:

Uz: 1.5 cm

Gen: 0.2 cm

Geliş Şekli: Satın alma (Osman Aksoy, 24.11.1976.,900 L.,Kahramanmaraş/Göksun)

Durumu:Kenar kısmında kırık ve noksanlar mevcut

Tanımı:Önünde bulunan dala doğru yürüyen kuş betimi, üst kısımda yıldız bulunmaktadır.

Dönemi:M.Ö I.yy.

Benzerleri: Yinesor Demir, 2008, Eskişehir, s.150 Kat.52.Boardman J. ve Vollenveider M.L., 1978, no: 375.; Spier, J., 1992 no: 303-304

KATALOG NO: 42

Adı:Yüzük Taşı

Envanter Numarası:7.10.79

Cinsi:Cam

Ölçüleri:

Uz: 1.3 cm

Gen: 0.2 cm

Geliş Şekli: Satın alma (Osman Aksoy, 26.1.1979.,850 L., Kahramanmaraş/Göksun)

Durumu: Yüzeyde deformasyon mevcut.

Tanımı: Altar üstünde başı geriye dönü, gagasında dal tutan bir kartal betimi yer almaktadır.

Dönemi: (Döneminin stil ve formlarındaki benzerliğinden dolayı) M.S.II.-III. yy.

KATALOG NO: 43

Adı:Yüzük Taşı

Envanter Numarası:4.20.80

Cinsi: Karnelien

Ölçüleri:

Uz: 1 cm

Gen: 0.4 cm

Geliş Şekli: Satın alma (Ahmet Bağcı, 13.6.1980.,1550L.,Kahramanmaraş)

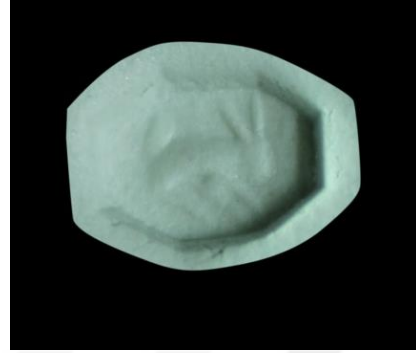
Durumu: İyi

Tanımı:Kuş bir dala doğru ayakta sağa dönük durmaktadır.

Dönemi:M.S.II.-III. yy

Benzerleri: YinesorDemir, 2008,s. 165.kat.62;Konuk, K. ve Arslan, M. 2000, s. 154- 155, no: 130-131;

7.4.7. Tavşan

KATALOG NO: 44

Adı:Yüzük Taşı

Envanter Numarası:8.34.80

Cinsi: Akik

Ölçüleri:

Uz: 0.9 cm

Gen: 0.5 cm

Geliş Şekli:Satın alma (Osman Aksoy, 15.10.1980.,1510L.Kahramanmaraş/Göksun)

Durumu:İyi

Tanımı:Sağa doğru zıplayan tavşan.

Dönemi:(Döneminin stil ve formlarındaki benzerliğinden dolayı) M.S.II.-III. yy.

7.5.BİTKİ FİGÜRLÜLER

KATALOG NO: 45

Adı: Yüzük Taşı

Envanter Numarası: 2.2.76

Cinsi: Karnelien

Ölçüleri:

Uz: 1.3 cm

Gen: 0.2 cm

Geliş Şekli: Satın alma (Ahmet Sağır, 16.7.1976.,150 L., Kahramanmaraş)

Durumu: Alt kenar kısmı kırık ve noksandır.

Tanımı: Üzüm yaprağı ve dalı betimi.

Dönemi: (Döneminin stil ve formlarındaki benzerliğinden dolayı) M.S.II.-IV.yy.

KATALOG NO: 46

Adı: Yüzük Taşı

Envanter Numarası: 12.5.84

Taşın Cinsi: Sard

Ölçüleri:

Uz: 0.8 cm

Gen: 0.7 cm

Geliş Şekli: Satın alma (Osman Aksoy, 15.6.1984.,2300 L.,
Kahramanmaraş/Göksun)

Durumu: Kenar kısmı aşınmıştır.

Tanımı: Dal betimi. Baskı izi oval biçimindedir.

Dönemi: (Döneminin stil ve formlarındaki benzerliğinden dolayı) M.S.II.-III.yy.

7.6.GÜNLÜK HAYATLA İLGİLİ SAHNELER

KATALOG NO: 47

Adı:Yüzük Taşı

Envanter Numarası:55.7.73

Cinsi:

Ölçüleri:

Uz: 1.4 cm

Gen: 0.2 cm

Geliş Şekli: Satın alma (S.SafıArığ, 18.1.1974.,120 L., Kahramanmaraş/Göksun)

Durumu: Ön yüzde çiziklerden oluşan deformasyon mevcuttur.

Tanım: Trophe önünde himation giyimli bir genç sunu yapmaktadır.

Tarihlendirme: M.S.1.yy.

KATALOG NO: 48

Adı:Yüzük Taşı

Envanter Numarası:20.37.79

Cinsi: Cam

Ölçüleri:

Uz:1.3 cm

Gen:0.3 cm

Geliş Şekli: Satın alma (Osman Aksoy, 2.8.1979.,850 L., Kahramanmaraş/Göksun)

Durumu:Deformasyon mevcut

Tanım: Sandaletini bağlayan figür sola dönüktür.

Dönemi: (Döneminin stil ve formlarındaki benzerliğinden dolayı) M.Ö.I. yy.

KATALOG NO: 49**Adı:**Yüzük Taşı**Envanter Numarası:**12.10.84**Cinsi:** Doğal taş**Ölçüleri:****Uz:**1.3 cm**Gen:**0.2 cm**Geliş Şekli:** Satın alma (Osman Aksoy, 15.6.1984.,1850L.,
Kahramanmaraş/Göksun)**Durumu:**İyi**Tanımı:** Esir alma sahnesi.**Dönemi:** (Döneminin stil ve formlarındaki benzerliğinden dolayı) M.S.II.-III.yy.

7.7. BETİMLER

Katalog No:50

Adı: Yüzük Taşı

Envanter Numarası: 12.37.73

Cinsi: Sard

Ölçüleri:

Çap: 0.9 cm

Geliş Şekli: Satın alma (Ömer Konaklı , 13.2.1973.,100L., Kahramanmaraş)

Durumu:Kenar kısmında kırıklar mevcut.

Tanımı: Mitolojik bir çalgı olan lir betimi.

Dönemi: (Döneminin stil ve formlarındaki benzerliğinden dolayı) M.S.II.-III.yy.

KATALOG NO: 51

Adı: Yüzük Taşı

Envanter Numarası: 17.21.78

Cinsi: Sard

Ölçüleri:

Uz: 0.8 cm

Gen: 0.7 cm

Geliş Şekli: Satın alma (Osman AKSOY., 08.08.1978., 700,00L., Kahramanmaraş)

Durumu: İyi

Tanımı: Sütun biçimli sunak üzerinde fare ve başak betimi sola dönüktür.

Dönemi: (Döneminin stil ve formlarındaki benzerliğinden dolayı) M.S.II.-III.yy.

7.8.YAZITLILAR

KATALOG NO: 52

Adı:Yüzük Taşı

Envanter Numarası:7.8.78

Cinsi: Jasper

Ölçüleri:

Uz: 1.2 cm

Gen: 0.8 cm

Geliş Şekli: Satın alma (Rasim Apaydın, 30.6.1978.,3600 L.,Kahramanmaraş)

Durumu:İyi

Tanımı:IANO/ APIOY şeklinde iki sıra yazı bulunmaktadır.

Dönemi:M.S. III.yy.

Benzerleri: Konuk, ve Arslan, 2000, s. 186, no: 162.

SONUÇ

Takmak kelimesinden gelen takı insanların vücudunun çeşitli yerlerine gerek süslenmek, gerek ticari, gerek sosyal ve ekonomik sınıf belirleme, gerekse dini inancı ifade etmek için kullanılmış çeşitli taş, doğa ürünleri, kemik, cam, ağaç ve muhtelif madenlerden yapılan kullanım eşyalarıdır. Bu eşyalar toplumların sosyal, kültürel, ekonomik yapısının, dini inancının, geleneklerinin teknik ve estetik ürünü olarak, hem kendi toplumundan hem de etkileşim içinde olduğu kültürlerden beslenerek sonraki örneklerine kaynak olmuştur.

Tarihi sürece bakıldığında takılar insanların özellikle de kadınların yaşantısında önemli yer tutmaktadır. Geçmişten günümüze dek farklı amaçlar için kullanılan takılar arasında her dönem aralıksız kullanılan takılardan biri de yüzük olmuştur. Yüzük parmağa takılan her çeşit taşlı ve taşsız takıdır. Yüzükler binlerce yıl kadınlar, erkekler ve çocuklar tarafından süs eşyası, mühür, asalet ve rütbe belirtme, nişan, tılsım, nazarlık, anahtar taşıma ve zehir taşıma gibi işlevsel amaçlarla kullanılmışlardır ve halen kullanılmaya devam etmektedir.

Yüzük kullanımının başlangıcı konusunda kesin bilgiler mevcut olmamakla birlikte, M.Ö. III. binli yıllarda Sümer ve Mısır Uygarlıklarında yüzüklerin kullanıldığı bilinmektedir.

Zamanla insanın refah seviyesinin artması, diğer toplumlarla etkileşimi, inançtaki farklılıklar ve tabii ki merakı yüzüklerin çeşitlilik kazanmasına form ve teknik açıdan gelişmesine ve sebep olmuştur.

Yüzükler genel olarak taşlı ve taşsız yüzükler olarak ayrılmaktadır. Taşlı yüzük grubunda antik dönemden bu yana moda olup hala kullanılan süs taşları kullanılmıştır. Yüzüğe takılan süstaşları yani gemmalar seçilirken taşın renginin cazip olması, sertlik ve kırılabilirlik özellikleri, darbelere ve dış etkenlere dayanıklılığı ve tabii ki doğada nadir bulunmaları gibi kriterler belirlemiştir.

Antik Dönemde Gem taşlarının işlenmesi teknik açıdan bir hayli zor işlem olup, erken örnekler elle işlenmiş ve daha sonra matkap vb. aletler ile

şekillendirilmiştir. Bu işlemler iki tip teknik kullanılarak yapılmıştır. Bunlar “intaglio” denilen kazıma tekniği, “cameo” denilen kabartma tekniğidir.

Çalışmamızda Kahramanmaraş Arkeoloji Müzesinde yer alan yüzük taşları konu alınmıştır. Müze envanterine kayıtlı 120 adet yüzük taşı mevcuttur. Bunlardan teşhir vitrinlerinde yer alan, sahte olabileceği düşünülen, üzerindeki figür ve betimlemeler okunamayacak kadar silik olan ve figürsüz ve betimlemesiz olanlar kapsam dışı bırakılarak 52 adeti çalışmaya dahil edilmiştir.

Bu yüzük taşları; tanrılar, tanrıçalar, hayvan figürlü olanlar, bitkisel figürlü mitolojik yaratıklı olanlar, günlük hayattan sahneli olanlar, betimlemeliler ve yazıtlılar olmak üzere 8 grupta incelenmiştir. Yüzük taşlarının çoğunluğu Roma Dönemine tarihlendirilmektedir, Hellenistik Dönem ve az da olsa Tunç Dönemine ait olanlar mevcuttur.

Bu gruplar içerisinde tanrı, tanrıça figürlü olanlar ve hayvan betimlemeli olanlar diğer gruplara göre sayıca daha fazladır. Yüzük taşlarının üzerinde bulunan betimlerden tanrı ve tanrıça figürlü olan yüzükler, döneminin dinsel inançları çerçevesinde bu amaçla kullanılmış olmalıdırlar. Tanrılar ve tanrıçalar tarafından korunmak istemekle beraber onlara hediye edilmek üzere de yapılmış olmalıdırlar. Hayvan figürlü ve bitki figürlü olanlar üzerindeki betimlemelerin sembolik anlamlar ifade etmenin yanında bölgenin florası ve faunası hakkında da fazlaca bilgi vermektedir. Bu betimlerde yola çıkarak bölgenin coğrafi özellikleri ile ilgili birçok bilgiye sahip olunmaktadır. Balık figürlü taşların fazla olması bölgenin şu anda da olduğu gibi akarsu yönünden zengin olduğunu, kuş figürlerinin fazlaca olması yine şu anda da olduğu gibi orman vb. alanların çok olduğunu göstermektedir. Ayrıca halen bölge için çok önemli olan keçinin betimlerde sıkça işlenmiş olması bölgenin dağlık ve yeşillik alan olduğunu da bize göstermektedir. Günlük hayattan sahnelerin betimlemelerinde ise döneminin dini, siyasi ve sosyal yaşantısı yansıtılmıştır. Mitolojik yaratıklı betimlemelerin bulunduğu yüzükler amulet olarak kullanılarak kullanıcıyı kötülüklerden, hastalıklardan, nazardan koruması için amaçlanmış olmalıdır. Çalışma içerisinde yer alan bir adet yazıtlı yüzük ise mühür yüzük olarak kullanılmış olmalıdır.

Yüzük taşları üzerindeki betimlemelerden yola çıkarak yüzük taşlarının bölgenin coğrafi özellikleri faunası, florası hakkında bilgi vermesi ile alakalı olarak Kahramanmaraş merkez İlçe sınırlarında yer alan Geç Roma Dönemi Germanicia Antik Kenti taban mozaikleri üzerinde benzer özellikler görmek mümkündür. Taban

mozaikleri üzerinde ana panolarda ve bordür kısımlarda fazlaca kuş, tavşan figürlerinin olması döneminde de orman vb. alanların fazlaca olduğunu, yüzük taşları üzerinde sıkça betimlenen keçi figürünün mozaikler üzerinde de yer almış olması bölgenin dağlık ve yeşillik alan olduğunu da bize göstermektedir. Ayrıca yüzük taşları üzerindeki üzüm yaprağı betimlemeleri mozaikler üzerinde de sıkça işlenmiştir.

Yüzük taşları sard, akik, karnelien, kalseduan, sardoniks, jasper, doğal taştır. Taş dışında cam malzemede kullanılmıştır.

Yüzük taşları, formlarına göre, erken dönemler dışında tek başına tarih vermemektedir. Genellikle yüzük taşlarının üzerlerindeki betimlemelerin stil gelişimine göre dönem saptamaları yapılabilmektedir. Bu çalışma kapsamındaki yüzük taşları üzerindeki betimlemelere, sitillerine, stil gelişimine ve benzer örneklerle yapılan karşılaştırmalara göre yapılan tarihlendirmede; çoğunun Roma Dönemine, az bir kısmının Hellenistik Döneme bir adedinin ise Tunç Dönemine ait olduğu tespit edilmiştir.

Son olarak, her ne kadar satın alma yöntemi ile kazandırılmış olmasından dolayı buluntu yeri bilinmese de söz konusu eserleri Kahramanmaraş Müzesine kazandıran kişilerin bu eserlerle birlikte müzeye kazandırdığı diğer eserlerin Kahramanmaraş sınırları içerisinde gerek arkeolojik kazılar yolu ile gerek, istirdat gerek se satın alma yolu ile kazandırılan eserlerle dönem, sitil ve bölge olarak yakın ilişkili olmasından ve de çalışma konusu eserlerin tarihlendirildiği dönem medeniyetlerinin bölgede yaşayarak çokça eser bırakmış olmasından, yüzük taşlarının bölgede bulunan yerel atölyelerde, halkın kullanımına sunulmak için üretildiği düşünülmektedir. Ayrıca Müze Müdürlüğü tarafından bölgede yapılan arkeolojik kazılarda gün yüzüne çıkartılan taban mozaikleri üzerinde benzeri figürlere rastlanılmış olması bu görüşü desteklemektedir. Kahramanmaraş'ın ticaret yollarının kesiştiği noktadaki bir coğrafi konuma sahip olmasından dolayı her dönem farklı kültürlerle etkileşiminin güçlü olmuş ve bu da bölgede üretilen eser çeşitliliğini, formlardaki çeşitlilik ve farklılığı arttırmıştır.

KAYNAKLAR

- Arınç, K. (2011), Doğal, İktisadi, Sosyal ve Siyasal Yönleriyle Türkiye'nin Kıyı Bölgeleri, Erzurum, ss.176
- Arseven, D.E. (1998). *Sanat Ansiklopedisi*, Milli Eğitim Basımevi, Devlet Kitapları, Cilt 5, İstanbul.
- Atalay, B. (2008). Maraş Tarihi ve Coğrafyası, Ukde Yayınları, Kahramanmaraş, ss.176
- Bingöl, I. F.R. (1999). Antik Takılar, Anadolu Medeniyetleri Müzesi, T.C. Kültür Bakanlığı Anıtlar ve Müzeler Genel Müdürlüğü, Ankara, ss.35
- Boardman, J. (2001). Greek Gems and Finger Rings: Early Bronze Age to Late Classical. London,ss.22
- Campbell, S. (2010). “Çanakları, Mühürleri, Ölüm Çukuru’yla Domuztepe” Dağların Gazeli Maraş, İstanbul,ss.113
- Collon, D. (1989). Materialsand techniques of ancient neare asterncy linder seals. In: Hackens, T.,Moucharte, G., (Eds) technology and analysis of ancient gemstones. PACT, Strasbourg
- Demirtas, P. (1996). *Takı Kültürü ve Tasarımı Üzerine Bir Araştırma*. Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uygulamalı Sanatlar Tekstil Ana Sanat Dalı, İzmir.
- Doğan, A. (2009). *İç Anadolu Bölgesi Kayseri İli Güpgüpoğlu Konağı Etnografya Müzesi'nde Bulunan El Sanatları Örnekleri Üzerine Bir Araştırma*, Yüksek Lisans Tezi, ss.90
- Dubin, L. S. (1995). The History of Beads. Japan: Concise Edition.
- Dumankaya, O. (2018) KSÜ, Kahramanmaraş Ansiklopedisi, Kahramanmaraş.
- Dusinberre, E.R.M. (2005). Gordion Sealsand Sealings: Individualsand Society, Philadelphia: ss.51.
- Eker,F. (2013). Kahramanmaraş'ın Tarihi Coğrafyasına Bir Bakış.Erzurum,ss.3-34

- Erek, C.M. (2008). “ 2007 yılı Direkli Mağarası Kazıları” 30. Kazı Sonuçları Toplantısı Cilt.1, Ankara,ss.323
- Erentürk, F. (2005). Tarih Boyu Takı.
- Ergil, T. (1991). İstanbul Arkeoloji Müzesi Klasik Eserler Seksiyonu Kasasında Bulunan Yüzükler Kameolar, Antik Dekor, İstanbul.
- Erginsoy, Ü. (1978). İslam Maden Sanatının Gelişmesi, Kültür Bakanlığı Yayınları, İstanbul, ss.40
- Furtwangler, A. Beschreibung der geschnittenen Steineim Antiquarium, Königliche Museen zu Berlin. Berlin: 1896.
- Gökçesu, Z. (2002). Deri Teknikleri, Ya-Pa Yayınları, İstanbul.
- Güler O., (1995), Antik Çağ Kayseri Mühür Taşları. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. Sayı 6. ss.445.
- Gür, S., (2007). Anadolu Uygarlıkları ve Antik Şehirleri, Alfa Basım Evi, İstanbul, ss.3-33.
- Hatipoğlu, M., Gümüsoğlu, Ş. (2005). Üniversitede ilk kuyumculuk eğitiminin başlangıcı ve gelişimi [The first starting and developing of jewelry education in the university]. Workshop for Jewelry Technology Education, İstanbul,
- Işık, E. (2010) *Eskişehir İli Sivrihisar Yöresi Takıları*, Yüksek Lisans Tezi, ss.22
- Kahramanmaraş Arkeoloji Müzesi Kazı Sonuç Raporları 2015 ve 2017 Yılları Kahramanmaraş Müzesi Arş.
- Kazhdan, P. Alexander, the Oxford Dictionary Byzantium (1th Edition), New York, 1991,1996).
- Kılıç Kökten, İ., (1960), “Maraş Vilayetinde Tarihten Dip Tarihe Gidiş” *Türk Arkeoloji Dergisi* Sayı: X-1, ss.42
- Kırtunç, E., (1990). “Anadolu Kuyumculuğu Ürünlerinden Kemerve Tepelikler”, Türkiye İş Bankası Kültür ve Sanat, Say:8, Aralık, Ankara, ss.77.
- Konuk K. ve M. Aslan. (2000). Ancient Gemsand Finger Rings
From Asia Minor. Yüksel Erimtan Collection (Anadolu Antik Yüzük Taşları ve Yüzükleri. Yüksel Erimtan Koleksiyonu).Ankara, ss.10-198
- Köroğlu, G. (2004). Anadolu Uygarlıklarında Takı, Türk Eskiçağ Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Köroğlu, D., (2004). Anadolu Uygarlıklarında Takı, İstanbul: Ege yayınları.

- Kuban, D., (2005). Çağlar Boyunca Türkiye Sanatının Anahatları, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, ss.21.
- Laflı, E. (2012). Arkeoloji ve Sanat, Mayıs-Ağustos., ss.134-140.
- Liddell, H.G., Scott, R.. (1940). A Greek-English Lexicon. Revised Sir Henry Stuart Jones, Roderick Mc. Kenzie, Oxford, Clarendon Press.
- Maaskant-Kleibrink, M. 1978. Catalogue of the Engraved Gems in the Royal Coin Cabinet the Hague, ss.48.
- Maaskant-Kleibrink, M. 1971. "Cachets de Terre de Doliche(?)", Bulletin Antike Beschaving 46:
- Macgucken, J.G. (2001). Hititler ve Hitit Çağında Anadolu, (Çev: Esra Davutoğlu), Arkadaş Yayınevi, Ankara, ss.111.
- Marshall. F.H. (1907). Catalogue of the Finger Rings, Greek, Etruscan and Roman in the Department of Antiquities British Museum, Londra, ss.15-49
- Megep, (2006). Meslekî Eğitim ve Öğretim Sisteminin Güçlendirilmesi Projesi), Kuyumculuk Teknolojisi, Takının Gelişimi, Milli Eğitim Bakanlığı, Sayı 6, Ankara, ss.21-34.
- Meriçboyu, Y., A. (2001). Antik Çağda Anadolu Takıları, Akbank Kültür ve Sanat Kitapları, No.69, İstanbul, ss.20-238.
- Onurkan, S. (1998) . "Doğu Trakya Tümülüsleri Maden Eserleri", s.105
- Önal, M. (2006), "Zeugma Mühür Baskılarında Krallar, İmparatorlar, İmparatoriçeler, Filozoflar ve Semboller", Konya, s.62,63
- Özbaşı T., - Erkaplan E., (2005), "Osmanlı Dönemi Bursa Takılarından Örnekler", *Bursa Halk Kültürü II. Bursa Halk Kültürü Sempozyumu Bildiri Kitabı*, c.III, 20-22 Ekim, Uludağ Üniversitesi, Bursa, s.1205
- Özbaşı, T., (2002). Geleneksel Türk Takıları Türkiye, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, s.1201.
- Özbaşı, T., (1993). Baş Süslemelerinde Kullanılan Anadolu Kadın Takıları, *Kültür ve Sanat Dergisi*, Cilt: 9, Sayı :3.
- Rapp, G. (2009). Archaeomineralogy. 2nd Ed., (Editors; Herrmann, B., Wagner, G. A.), Springer-Verlag Berlin Heidelberg, Berlin.
- Sakaoğlu, N. ve Akbayır, N., (2000). Osmanlı'da Zenaatten Sanata, II.Cilt. Sanatlar ve Sanatkarlar, Creative Yayınları, İstanbul, s.99-114.
- Salim, M., Cenap, S., (2013), Osmanlı Saray Kadınlarının Mücevher ve Takıları.

Savaşçın, M. Yılmaz ve Türe, A., (1986). “Takı Malzemeleri ve Teknikleri II”, *Antika Aylık Dergi*, Kasım, Say:20, İstanbul.

Sdugo e-dergi.(2011) Süleyman Demirel Üniversitesi Jeoloji Mühendisliği Bölümü S.1.

Sevin, V. (2003). Eski Anadolu ve Trakya, İletişim Yayınları, İstanbul, s.75-228

Spier, J. (1992) Ancient Gems and Finger Rings, Catalogue of the Collections,s.108-471

Şenocaklı, N., Şenocaklı E., (2008), Mücevherlerin Sırları, Beta Basım Yayım Dağıtım, İstanbul,s.16-79.

Tekin, O. (2010), “Pers İmparatorluğu’ndan Türk-İslam Egemenliğine Kahramanmaraş’ta Tarih, Kültür ve Para” Dağların Gazeli Maraş, s. 157-183

Türe, A ve Savaşçın, (2002) A.Y. Anadolu Antik Takıları, Goldaş Kültür Yayınları II.ss.12-212

Türe, A. (2005). Takının Öyküsü, Goldaş Kültür Yayınları IV, İstanbul, ss.114-151

Ürkmez, Ö., (2014) Eski Çağ’da Maraş ya da Margasti Germanicia, Kahramanmaraş,ss.68.

Zazoff, P.(1983). Die Antiken Gemmen, Münih.ss.230.

ÖZGEÇMİŞ

Gaziantep doğumlu olup ilk, orta ve lise eğitimimi Gaziantep'te tamamladıktan sonra Mersin Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Klasik Arkeoloji Bölümünde üniversite eğitimimi tamamladım. 2007 yılından bu yana Kültür ve Turizm Bakanlığına bağlı olarak Kahramanmaraş Arkeoloji Müzesinde Arkeolog olarak görev yapılmaktayım. Üniversite eğitimim boyunca Latince, Grekçe ve Almanca dil eğitimi aldım. Halen Anadolu Üniversitesi Kültürel Miras ve Turizm Bölümü öğrencisiyim.

Mesleki alanda yayınlanmış birçok makale, bildiri mevcut olup özellikle Kahramanmaraş Germanicia Antik Kentinin tanıtımı, korunması ve turizme kazandırılmasına dair birçok projede aktif görev alınmıştır.

VİTAE

He was born in Gaziantep. After completing his primary, secondary and high school education in Gaziantep, he completed his university education in Mersin University, Faculty of Arts and Sciences, Department of Classical Archeology. Since 2007, he has been working as an archaeologist at Kahramanmaraş Archeology Museum under the Ministry of Culture and Tourism. During the university education, Latin and Greek language education was taken but German and a little English language was mastered.

Many articles and papers have been published in the professional field and he has been active in many projects, especially on the promotion, protection and tourism of the ancient city of Kahramanmaraş Germanicia.